

OTDK-DOLGOZAT

2025.

AZ ISKOLAI KÖZÖSSÉGI SZOLGÁLAT HATÁSA A FIATALOK ÖNKÉNTESSÉGÉRE

THE IMPACT OF SCHOOL COMMUNITY SERVICE ON YOUTH VOLUNTEERING

ALMÁSI LIZA

GAZDÁLKODÁSI ÉS MENEDZSMENT BA, IV. ÉVFOLYAM

KONZULENS: DR. RÉVÉSZ ÉVA ERIKA

KÉZIRAT LEZÁRÁSÁNAK DÁTUMA: 2024. 04. 18.

BUDAPEST

„A KULTURÁLIS ÉS INNOVÁCIÓS MINISZTERIUM ÚNKP-23-1 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG
PROGRAMJÁNAK A NEMZETI KUTATÁSI, FEJLESZTÉSI ÉS INNOVÁCIÓS ALAPBÓL FINANSZÍROZOTT
SZAKMAI TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.”

Absztrakt

A kutatás az Iskolai Közösségi Szolgálat hatását vizsgálja a 2016-2023 között érettségizett fiatalok önkéntességi hajlandóságára és attitűdjére nézve. Magyarországon előregedő az önkéntes tevékenységet végzők korfája, és a fiatalok önkéntessége is átalakulóban van, ezért is indokolt vizsgálni az Iskolai Közösségi Szolgálatot, amely minden 2016 óta érettségiző számára kötelező 50 órás közösségi munkát jelenti, és amelynek célja a fiatalok szemléletének formálása, hogy társadalmi felelősséget vállaljanak, és később önkéntes tevékenységeket végezzenek. A kutatás részét képezi egy száz fős kérdőíves felmérés eredményeinek összegzése, mely a közösségi szolgálat élményét és önkéntességre való hatását vizsgálja a fiatalok megkérdezésével, illetve öt félig strukturált interjú középiskolai pedagógusokkal, és civil szervezetek képviselőivel. A kitöltő fiatalok és az interjúalanyok gondolatai alapján sok javítási pont fogalmazható meg, főként a közösségi szolgálat szervezettségével és lebonyolításával kapcsolatban. Fő probléma, hogy a közösségi szolgálatot végző fiatalok és a civil szervezetek nem találhatnak egymásra, erre a szerző megoldási javaslatokat hoz. A kutatás alapján elmondható, hogy a közösségi szolgálat a legtöbb diák esetében eléri célját, ugyanis megismerteti a fiatalokkal az önkéntességet, szociálisan érzékenyíti őket és pozitív hatással van a személyiségfejlődésükre.

Kulcsszavak: önkéntesség, fiatalok önkéntessége, közösségi szolgálat

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés	1
II. Elméleti háttér	2
II.1. Önkéntesség	2
II.2. Fiatalok önkéntessége	2
II.3. Az Iskolai Közösségi Szolgálat bevezetése és szabályozása	3
II.4. Az Iskolai Közösségi Szolgálat célja	4
II.5. A Közösségi Szolgálat egy korábbi vizsgálata	6
III. Módszertan	6
III.1. Kevert módszertan	6
III.2. Adatgyűjtés	7
III.3. A legfontosabb változás	8
IV. Kérdőíves kutatás eredményei és következtetések	9
IV.1. Elvégzett órák és helyszínek	9
III.2. Élmény	12
III.3. Amit tanultak	14
III.4. Attitűdmérés	14
III.5. Hatása az érettségi utáni önkéntességre	15
IV. Interjú kutatás eredményei és következtetések	15
IV.1. Iskolai Közösségi Szolgálatért felelős tanárok	16
IV.1.1. Eötvös József Gimnázium	16
IV.1.2. Trefort Ágoston Gyakorló Gimnázium	18
IV.1.3. A pedagógusok véleménye	19
IV.2. Civil szervezetek képviselői	20
IV.2.1. KórházSuli	20
IV.2.2. Adománytaxi	22
IV.2.3. BAGázs	24
IV.2.4. A civil szervezetek véleménye	26
V. Eredmények és javaslatok	27
VI. Konklúzió	28
Hivatkozásjegyzék	30
Melléklet	32

I. Bevezetés

Az Iskolai Közösségi Szolgálat minden 2016 óta nappali képzésben érettségiző diákot érint, ami évi több mint 60 ezer diákot jelent (KSH, 2023), mégis kevesen kutatják, hogy milyen hatással van a fiatalokra. Bevezetésekor számos cél tűztek ki, köztük azt is, hogy a Közösségi Szolgálat hatására több önkéntes tevékenységet végezzenek a fiatalok a későbbi életükben (Nemzeti Önkéntes Stratégia, 2012), de nem készült visszamérése, hogy valóban elérte-e a kitűzött célokat.

Dolgozatomban azt fogom megvizsgálni, hogy hogyan hat az Iskolai Közösségi Szolgálatban való részvétel és az általa szerzett élmények és tapasztalatok a fiatalok későbbi önkéntes tevékenységére, önkénteskedési hajlandóságára, illetve ilyen irányú attitűdjeire. A hipotézisem szerint sokaknak jó élmény a Közösségi Szolgálat, de a többség sok esetben nem látja az elvégzett munka értelmét, ezért nincs jelentős hatással a későbbi önkéntes tevékenységeikre, tehát nem éri el ezt a kitűzött célt.

A dolgozat második fejezetében megvizsgálom a fiatalok önkéntességének jelenlegi, Magyarországon látható és nemzetközi trendjeit, majd az Iskolai Közösségi Szolgálat bevezetésének körülményeit és céljait, illetve elért eredményeit a szakirodalom alapján és civil szervezetek vizsgálatai alapján. Utána bemutatom a primer, feltáró kutatásomhoz a használt módszertant, ami egy kérdőívre és öt félig strukturált interjúra épülő kevert módszertan, illetve a legfontosabb változás mérése.

A negyedik fejezetben leírom a kérdőíves felmérés eredményét, melyben száz, 2016 és 2023 között érettségiző fiatalot kérdeztem a Közösségi Szolgálatuk elvégzéséről, a hozzá kapcsolódó élményeikről, az utána történt önkéntes tevékenységeik motivációjáról, és az önkéntességhez kapcsolható attitűdjeiknek változásáról. Utána bemutatom az Iskolai Közösségi Szolgálatért felelős középiskolai tanárokkal, illetve a Közösségi Szolgálatot végző diákokat fogadó civil szervezetek képviselőivel készített interjúk eredményeit. Végül pedig összegzem a tapasztaltakat, azt, hogy mennyiben egyeznek meg a Közösségi Szolgálat szakirodalmakban megfogalmazott céljai a kutatás eredményeivel, és hogy valóban pozitív hatással van-e a Közösségi Szolgálat a fiatalok későbbi önkéntes tevékenységeire.

A dolgozatom célja, hogy a feltáró kutatás eredményeként bemutassam az Iskolai Közösségi Szolgálat jelenlegi működését, abban elért sikereket és felmerülő problémákat. Ezáltal felvázolok jó gyakorlatokat és megoldási javaslatokat mindegyik fél számára.

II. Elméleti háttér

Kutatásomban a 2016 és 2023 között érettségizettek esetén fogom vizsgálni, hogy milyen hatással van az önkéntességi attitűdjeikre és hajlandóságukra a középiskolában végzett közösségi szolgálat. Ebben a fejezetben az önkéntesség definiálása után bemutatom a fiatalok önkéntességének hazai és nemzetközi trendjeit, majd a közösségi szolgálat létrejöttét, céljait és különböző, szakirodalomban található megközelítéseit, elsősorban az önkéntesség szempontjából. Továbbá bemutatok egy korábban készült felmérést az Iskolai Közösségi Szolgálatról.

II.1. Önkéntesség

Az önkéntesség három legfontosabb jellemzője Czike és Kuti (2006) szerint a következők: egyrészt az önkéntes tevékenységet nem anyagi ellenszolgáltatásért végzik, bár a kiadások megtérítése megengedhető, másrészt a tevékenység valóban önkéntes, harmadrészt a tevékenység „más személyek, csoportok, rétegek vagy a társadalom egészének a hasznára irányul” (Czike & Kuti, 2006, 24.o.).

Az Iskolai Közösségi Szolgálat keretében a középiskolás diákoknak ötven óra szolgálatot kell teljesíteniük. Ez feltétele annak, hogy letehessék az érettségijüket, tehát kötelező számukra. A Közösségi Szolgálatra gyakran önkéntességként hivatkozunk, de Czike és Kuti (2006) definíciója alapján nem sorolhatnánk az önkéntes tevékenységek közé kötelező jellege miatt. Ennek ellenére a dolgozatban önkéntességként fogok hivatkozni rá, mivel az érintett diákok, tanárok és szervezetek is gyakran használják rá ezt a kifejezést, illetve a Közösségi Szolgálat célja, hogy a valódi önkéntességhez hasonló tevékenységet mutasson a diákoknak.

II.2. Fiatalok önkéntessége

Vas (2023) alapján az önkéntes tevékenységet végző fiatalok száma világszerte növekedett az elmúlt években, amit főként a digitális és az epizodikus önkéntesség elterjedése magyaráz. Az önkéntesség segít kialakítani a fiatalok társadalmi kötődését, mivel ösztönzi az empátiát, a társadalmi felelősség vállalását és az aktív állampolgári szerepvállalást, így a későbbiekben is könnyebben képesek olyan változást elősegíteni a közösségeikben, mely azokat alakítja. (Vas, 2023)

Az Európai Unió 2021-es kérdőíves felmérése szerint (Flash Eurobarometer, 2021) az Unió huszonhét országából megkérdezett fiatalok átlagosan 21 százaléka végzett önkéntes

tevékenységet civil vagy politikai szervezetnél (Flash Eurobarometer, 2021, 28.o.). Két országban, Máltán és Írországbán haladja meg ez az arány a 30 százalékot, Magyarországon pedig a fiatalok 18 százaléka önkénteskedett, ezzel az országok alsó felében van (Flash Eurobarometer, 2021, 28.o.). A felmérés szerint a fiatalok önkénteskedésének legnagyobb akadálya az idő hiánya (23%), az, hogy soha nem kérték fel az önkéntes munkára (17%), az érdeklődés hiánya (17%), illetve az, hogy a fiatalok saját bevallásuk szerint nem értik eléggé a problémákat és nem ismerik azokat a jótékonyági szervezeteknek, amik megfelelnek az érdeklődési körüknek (Flash Eurobarometer, 2021, 31.o.).

2020-ban Magyarországon saját bevallásuk szerint a fiataloknak csupán 8 százaléka végzett önkéntes tevékenységet (Gyorgyovich, 2023, 18.o.). Ez a szám jóval magasabb, ha a KSH 2020-as kutatását nézzük, ahol a 15-29 évesek 27 százaléka végzett önkéntes tevékenységet (Gyorgyovich, 2023, 19.o.), bár itt is egyértelmű csökkenést figyelhetők meg 2020-ban az előző három évhez képest. Gyorgyovich (2023) szerint a két adat közti különbség abban rejlik, hogy sok fiatal végez önkéntes tevékenységet anélkül, hogy kialakulna az önkéntes-identitása, és önkéntesnek vallaná magát, illetve a fiatalok főként öt területen végeznek önkéntes tevékenységet, melyek a környezet- és állatvédelem, ifjúság, egészségügy, szociális ellátás és kultúra.

II.3. Az Iskolai Közösségi Szolgálat bevezetése és szabályozása

Magyarországon a 15-74 éves korosztályban önkéntes tevékenységet végzők előregedő korfát alkotnak, többek között emiatt a kormány 2011-ben bevezette a minden érettségiző diáknak kötelező Iskolai Közösségi Szolgálatot (Bodó, 2014). A 2012-es Nemzeti Önkéntes Stratégiában megjelenik a fiatalok önkéntességbe való bevonása célként, számszerűleg pedig a 18-26 év közti fiatalok önkéntességének növekedését szeretné elérni (Markos, 2021).

Az Iskolai Közösségi Szolgálatot 2011-ben vezették be, így elsőként a 2012 szeptemberében kilencedik osztályt kezdő, 2016-ban érettségizőket érintette (2011. évi CXCV. törvény). A Nemzeti Köznevelési Törvény (2011) alapján a „közösségi szolgálat: szociális, környezetvédelmi, a tanuló helyi közösségének javát szolgáló, szervezett keretek között folytatott, anyagi érdektől független, egyéni vagy csoportos tevékenység és annak pedagógiai feldolgozása” (2011. évi CXCV. törvény, 4.§ 15.). Az Oktatási Hivatal definíciója szerint pedig „a tanuló helyi közösségének javát szolgáló, szervezett keretek között folytatott, anyagi érdektől független, egyéni vagy csoportos tevékenység, és annak pedagógiai feldolgozása a jogszabályban meghatározott nyolc területen” (Oktatási Hivatal, n.d, 4. bekezdés).

A Közösségi Szolgálat során a diákoknak ötven órányi tevékenységet kell elvégezniük egy vagy több intézménynél vagy szervezetnél. Az ötven órából öt-öt óra lehet felkészítés és lezárás, a többi negyven óra úgy nevezett *kontaktóra* kell legyen, ami a közvetlenül tevékenységre fordított és teljesített időt jelenti. Ezt a jogszabályalkotó szerint három évre (9-11. osztály) érdemes szétosztani. Tanítási napokon legalább egy, legfeljebb három óra Közösségi Szolgálatot végezhet el egy diák, tanítási napokon kívül, vagyis hétvégén és szünetben legfeljebb ötöt. Cél, hogy ez rendszeresen ismétlődő konkrét tevékenység legyen, vagyis kéthetente egy-két óra Közösségi Szolgálattal számolhatunk. (Oktatási Hivatal, n.d.)

Az Oktatási Hivatal (n.d.) kimondja a *kettős cél elvét*, vagyis, hogy a tevékenység egyszerre legyen szolgálatjellegű, és az élménypedagógia-alapú tanulás is megvalósuljon, ezáltal a diákok megtapasztalhassák az önzetlen segítséget, de ne merüljön fel, hogy a diák ingyen végez munkát. A szolgálatjelleg miatt a Közösségi Szolgálat nyolc lehetséges tevékenységi körét is lehatárolja a jogszabály: „egészségügyi, szociális és jótékonyági, oktatási, kulturális, valamint környezet-, természet- és katasztrófavédelmi, az óvodáskorú, sajátos nevelési igényű gyermekekkel, tanulókkal, az idős emberekkel közös sport- és szabadidős területen folytatható tevékenység, illetve az egyes rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerveknél bűn- és baleset-megelőzési területen folytatható tevékenység” (Oktatási Hivatal, n.d, 24.pont).

Az Oktatási Hivatal (n.d.) nem korlátozza az iskolán belüli tevékenység arányát, de azt ajánlja, hogy az ötven óra legfeljebb felét végezzék a diákok a saját iskolájukban. Illetve a *változatosság elve* mentén azt ajánlja, hogy lehetőség szerint több területen végezzék el a fiatalok a Közösségi Szolgálatot, ha csak nem indokolt, hogy az ötven órát egy fogadó intézménynél teljesítsék a tevékenység jellege miatt.

Az Iskolai Közösségi Szolgálat egyik alapelve a *kísérés*, ami a tanulók egyéni vagy csoportos fizikai és lelki segítségét, támogatását jelenti a pedagógusok részéről. (Oktatási Hivatal, n.d.)

II.4. Az Iskolai Közösségi Szolgálat célja

A közösségi szolgálat az angol *community service* fordítása, ugyanis a közösségi szolgálat gyökerei az Amerikai Egyesült Államokban a huszadik századra vezethetőek vissza. A szakirodalomban a *community service* sokkal inkább a társadalom szolgálatáról, minthogy tanulásról szól, így szokták megkülönböztetni az *internship* fogalmától. A *community service* és a *service-learning* a tanulmányok alapján több területen is formálják a részt vevő diákok attitűdjét, ezek a területek: önismeret, állampolgári elkötelezettség, szociális érzékenység, iskolához és tanuláshoz való viszony, tanulmányi eredményesség. Ez alapján a közösségi

szolgálatot végző diákoknak nem csak társadalmi érzékenységük fejlődését várhatjuk, hanem a tanulmányi eredményeik javulását is. (Bodó, 2014)

Markos (2016) alapján a Közösségi Szolgálat a társadalmi felelősségvállalás és az önkéntesség jellemzőit ötvözi. Mégsem nevezhetjük az Iskolai Közösségi Szolgálatot önkéntességnek, mivel az önkéntesség a személy szabad akaratából történik (Nemzeti Önkéntes Stratégia, 2012). Ezzel szemben a Közösségi Szolgálatot az érettségi előtt álló diákoknak kötelező elvégezniük az érettségijük megszerzéséhez (Markos, 2016). Ráadásul a kötelezőség negatív hatással lehet az önkéntes tevékenység tartalmára, így feltételezhetően az önkéntességre nevelés is veszít hatásosságából (Markos, 2021). Ugyanakkor a Közösségi Szolgálatot nem is kell önkéntességnek értelmeznünk, mivel ez egy nevelő célzatú, kötelező pedagógiai program, mely felhívja a figyelmet arra, hogy az érettségihez és a középfokú tanulmányok lezárásához nem csak a tárgyi tudás, hanem a felelős állampolgári magatartás és a szociális érzékenység is hozzátartozik (Markos, 2021).

A Közösségi Szolgálat bevezetésének célja az önkéntességre való ösztönzés mellett a diákok társadalmi felelősségvállalásának mélyítése és személyiségük formálása, ezáltal a társadalmi szolidaritás erősítése. Ugyanakkor ez csak akkor tud megvalósulni, ha a Közösségi Szolgálat hatékonyan működik, és jó élményt nyújt a részt vevő diákoknak. (Bodó, 2014)

Az Iskolai Közösségi Szolgálat bevezetése elméleti szinten a jellemzően kapacitáshiánnyal küzdő civil szervezetek számára megkönnyítheti az önkéntesek toborzását. Bartal (2023) alapján Magyarországon egyre népszerűbb az epizodikus önkéntesség, mikor az önkéntesek csak pár óra, legfeljebb egy projekt erejéig maradnak az adott szervezetnél, ez alatt pedig a célirányos feladatokat végzik el, majd jellemzően más szervezetnél végeznek hasonló, alkalmi önkéntes munkát. Bodó (2014) alapján pedig főként a fiatalokra jellemző, hogy szívesebben végeznek önkéntes tevékenységet lazább, kötetlenebb keretek között, ahol könnyű váltani. Így az önkéntesek nem köteleződnek el egy-egy szervezet felé, ezért a szervezeteknek a korábbiaknál több erőforrást kell befektetniük az epizodikus önkéntesek toborzására (Bartal, 2023). Erre részben megoldást jelenthet a Közösségi Szolgálat, mivel ez esetben a szervezetnek csak az iskolával kell felvennie és fenntartania a kapcsolatot, majd a továbbiakban az iskola toboroz olyan diákokat, akik szívesen végeznék a szervezetben az ötven óra közösségi munkát. Természetesen nem pótolják a diákok a rendszeres önkénteseket, csupán az epizodikus önkéntes feladatok ellátását biztosíthatják minden évben. Potenciálisan pedig, ha a Közösségi Szolgálat jó élmény számukra, visszatérhetnek az ötven óra teljesítése után is a fogadószervezethez.

II.5. A Közösségi Szolgálat egy korábbi vizsgálata

Az Iskolai Közösségi Szolgálatról annak ellenére, hogy már több, mint tíz éve működik, nem készült hivatalos hatásvizsgálat, nem történt meg az eredményeinek visszamérése. Kevesen kutatják, ők főként a fejezetben bemutatott önkéntességet kutató szakemberek. Néhány civil szervezet is végzett felmérést, de ezek közel sem teljes körűek.

Az Aspektus Csoport 2023-ban készített kérdőívet, melyben pedagógusokat és más, oktatásban dolgozó szakembereket kérdeztek a Közösségi Szolgálatához kapcsolódó tapasztalatairól. Ez alapján alakította ki és indította el az Aspektus Csoport a *YouThrive* című programját, mely kimondottan középiskolásokat céloz. A kérdőív eredményei nem elérhetőek, de az látható, hogy milyen a fogadó szervezetek tevékenységi terület szerinti megoszlása. Az Aspektus Csoport felmérése alapján a fogadószervezetek többsége (32,7%-a) végez közösségfejlesztési vagy közösség-szervezési tevékenységet, 18,8% foglalkozik hátrányos helyzetű gyerekek oktatásával, 12,9% közélettel és közügyekkel, 7,9% érdekképviseléssel, 7,9% állampolgári neveléssel, 7,9% pedig emberi jogokkal. Tehát látható, hogy nagyon diverz azoknak a szervezeteknek a tevékenységi területe, ahol a középiskolások a Közösségi Szolgálatot végzik. (Aspektus Csoport, 2023)

III. Módszertan

A kutatásom célja az Iskolai Közösségi Szolgálat lehetséges hatásainak megértése a fiatalok önkéntességére nézve. Tekinthejtük feltáró kvalitatív kutatásnak, mivel egy alulkutatott témát mutatok be kis elemszám vizsgálatával. Nem csak azt vizsgálom, hogy mi történt, hanem azt is, hogy milyen hatása van a Közösségi Szolgálatnak, hogyan befolyásolta a vizsgált szereplők későbbi viselkedését, vagyis a fiatalok későbbi önkéntességét, és az ahhoz kapcsolódó attitűdjeiket. A vizsgálatot kiegészíti, hogy ezt hogyan látják az őket körülvevő és segítő felnőttek, vagyis a fogadó civil szervezetek képviselői és a Közösségi Szolgálatért felelős középiskolai pedagógusok. (Maxwell, 2008)

III.1. Kevert módszertan

A kutatásomban kevert módszertant alkalmazok. Először az Iskolai Közösségi Szolgálatot teljesített fiatalok tapasztalatait és attitűdjét mérem fel egy kérdőívvel, majd félig-strukturált interjúkkal feltérképezem az Iskolai Közösségi Szolgálatért felelős középiskolai pedagógusok, és a diákokat fogadó civil szervezetek képviselőinek tapasztalatát. A két módszertan egymást

kiegészíti, vagyis a kérdőív és az interjúk olyan kérdésekre is választ adnak, amire a másik eszköz nem tudna, például a fogadó szervezetek képviselői látják a fiatalok hozzáállásában lezajló változást, viszont nem tudják, hogy a fiatal később önkénteskedett-e máshol, míg a fiatalok a saját önkéntes tevékenységeikről be tudnak számolni, de utólag kevésbé látják a saját hozzáállásukban történt változásokat. Tehát a kevert módszertan alkalmazásának célja a torzítások csökkentése és az eredmények validálása (Király et al, 2014).

A kutatás két részét összetartó párhuzamos felépítés jellemzi, vagyis egyszerre végeztem a kérdőíves és az interjúk adatok gyűjtését és elemzését, csak az értelmezésnél fogom összekapcsolni a kettőt. Így összetettebb és valósabb képet kaphatunk a Közösségi Szolgálat működéséről és hatásairól. (Király et al, 2014)

A módszertanom négy lépcsőből épül fel. A felhasznált interjúk és kérdőív elkezdése előtt fél évvel kisebb elemszámon (hatvan fő) végeztem kérdőíves kutatást, mely eredményeit itt közvetlenül nem fogom bemutatni, de hozzájárult a végleges kérdőív kérdéseinek pontosításához. Ez után elvégeztem a kérdőíves felmérést száz fővel, illetve elkészítettem öt interjút, kettőt középiskolai pedagógussal, hármat fogadó civil szervezet képviselőjével. Végül pedig elemzem a Közösségi Szolgálat fiatalokra gyakorolt hatásait a kérdőív és az interjúk eredményei alapján, és javaslatokat fogalmazok meg a program jövőjére nézve.

III.2. Adatgyűjtés

A primer kutatásom egyik adatgyűjtési lába kérdőíven alapszik, amit száz olyan fiatal töltött ki, aki 2016 óta érettségizett, és elvégezte az Iskolai Közösségi Szolgálatot. A fiatalok mind Budapesten élnek vagy Budapestre járnak egyetemre, de középiskolájuk helyszíne és végzésük éve különböző. A kérdőívben felmértem a demográfiai jellemzők után, hogy hol végezte a fiatal a Közösségi Szolgálatot, hány órát teljesített bevétele szerint, milyen élményei kapcsolódnak hozzá, és hogy akkor is végzett volna ilyen tevékenységet, ha nem kötelező. Megkérdeztem, hogy mit tanultak belőle, hogyan lehetett volna jobb, illetve azt, hogy végeztek-e valamilyen önkéntes tevékenységet az ötven óra befejezése óta. A kérdőív utolsó részében pedig felmértem a fiatalok önkéntességhez kapcsolódó attitűdjének változásait, vagyis azt, hogy milyen hatással volt rájuk a Közösségi Szolgálat.

A kutatásom másik felét félig strukturált interjúkra alapoztam. Az interjúk vázát az előre összeállított kérdéssorok adták meg, amelyeket az 1. és 2. számú mellékletben tüntettem fel. Az interjúk során a kérdéssor kérdésein kívül az adott interjúhelyzet szubjektív jellege miatt rugalmasan tettem fel az adott szervezethez és projekthez kapcsolódó kérdéseket is. A kérdéssor

mellett a konkrét és operatív elemek mellett a szubjektív meglátások és tapasztalatok is felszínre kerültek az interjúk során. Az volt a célom, hogy olyan érintettek szemszögéből mutassam be az Iskolai Közösségi Szolgálatot és a diákokra gyakorolt hatását, akik legközelebből látják a fiatalok fejlődését. Illetve úgy választottam középiskolákat és civil szervezeteket, hogy a két pedagógus iskolájába járó diákok egy része a három civil szervezet valamelyikénél végezte a Közösségi Szolgálatát.

A két megkérdezett középiskolai pedagógus, Berczelédi Réka a Budapest V. Kerületi Eötvös József Gimnáziumból és Bogdán Krisztina az ELTE Trefort Ágoston Gyakorló Gimnáziumból, olyan budapesti iskolákban tanít, ahol az Iskolai Közösségi Szolgálat a 2012-es bevezetése óta működik. Az ide járó diákok jellemzően a többségi társadalomhoz tartoznak, és alacsony köztük a hátrányos helyzetűek aránya, emiatt eleve hajlamosabbak lehetnek az önkénteskedésre és magasabb lehet a program rájuk gyakorolt hatása, mint az átlagos magyar diákra.

Három középiskolásokat fogadó szervezet képviselőjével készítettem interjút, Tóthné Almássy Monikával a KórházSulitól, Kékesi Alexandrával az Adománytaxitól és Szilveszter Áronnal a BAGázstól. A három választott civil szervezet tevékenysége különböző, de mindhárom olyan témával foglalkozik, amely könnyen megközelíthető a diákok számára. A székhelyük Budapest, ezért elsősorban budapesti középiskolások önkénteskednek náluk, bár a tevékenységüket részben (a BAGázs teljes egészében) vidéken végzik. Fontos szempont volt, hogy mind a három szervezet sok éve létezik, és körülbelül a Közösségi Szolgálat kezdete óta fogadnak ötven órát végző fiatalokat, a külön számukra kiépített programban. Ez biztosítja, hogy sok éven átnyúló és releváns tapasztalatokat tudnak megosztani az interjúk során.

Az Adománytaxitól az interjú során kaptam hét anonimizált, középiskolás önkéntesek által írt visszajelzést és élménybeszámolót, melyeket szintén beépítettem a kutatásomba.

III.3. A legfontosabb változás

A legfontosabb változás (most significant change) módszertana szerint a valódi történések leginkább történetekben ragadhatóak meg. Ez egy részvételi módszertan, vagyis közvetlenül a résztvevők tapasztalatain, történetein és élményein alapul. Célja, hogy bemutassa azokat a változásokat („változástörténeteket”) is, melyek a programok nem szándékolt vagy éppen negatív hatásairól szólnak. A legfontosabb változás a narratív megközelítésen keresztül engedi a résztvevőknek, hogy a témához kapcsolódó saját történetüket mondják el vezetett kérdések helyett. (Vályi, 2018)

Az interjúk során, illetve a kérdőív egy részében a legfontosabb változás módszertanát alkalmaztam. Ezáltal a résztvevők saját történeteinek keresztül ismerhetjük meg az Iskolai Közösségi Szolgálat hatásait, illetve azt, hogy mi a legfontosabb változás, amit elért a fiatalok életében, személyiségfejlődésében és a fogadó szervezetek működésében.

IV. Kérdőíves kutatás eredményei és következtetések

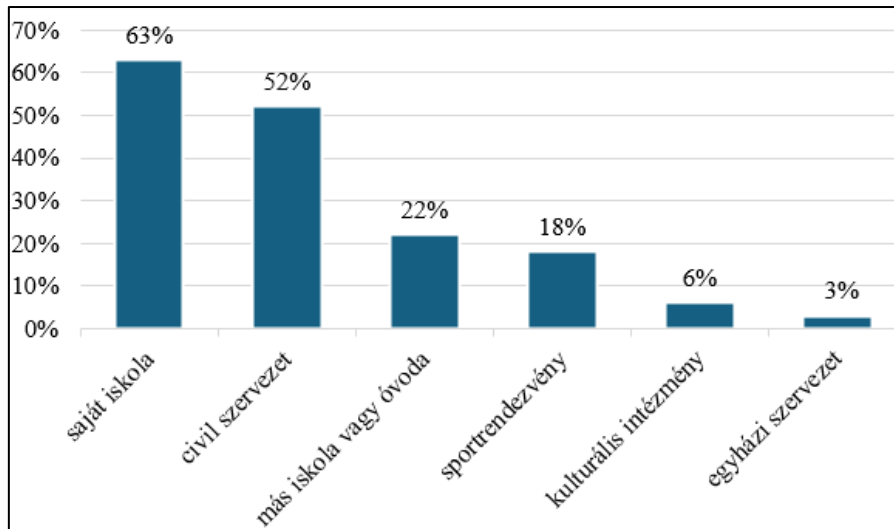
Az Iskolai Közösségi Szolgálat kutatásához készítettem egy kérdőívet 2016 óta érettségizett fiataloknak, mely a Közösségi Szolgálat élményét és önkéntességre való hatását vizsgálja, az eredményeit az alábbiakban fogom bemutatni. A kérdőív a 3. mellékletben található.

A száz kitöltő mindegyike elvégezte a középiskolát, 2016 és 2023 között érettségiztek, tehát kötelező volt számukra az ötven óra Iskolai Közösségi Szolgálat elvégzése is. Középiskolájukat tekintve a kitöltő fiatalok nagyjából fele, 57 százaléka járt Budapesten középiskolába, a többiek vidéki városba vagy megyeszékhelyre, és valamivel több lány töltötte ki (57%), mint fiú (43%). Két kitöltőn (2%) kívül mindannyian elvégezték az ötven óra Iskolai Közösségi Szolgálatot, az ő indokaikat később fejtem ki.

IV.1. Elvégzett órák és helyszínek

A kitöltők változatos szervezeteknél végezték el a Közösségi Szolgálatot, jellemzően nem mind az ötven órát ugyanazon a helyszínen, ezáltal több területen is kipróbálhatták magukat. Ez hasonló az epizodikus önkéntesség terjedéséhez és a trendhez, hogy a fiatalok szívesebben végeznek elköteleződéssel nem járó önkéntes tevékenységet (Bodó, 2014). Ugyanakkor Markos (2021) alapján pozitívabb élményt jelentett a Közösségi Szolgálat azoknak a diákoknak, akik egy helyszínen végezték el mind az ötven órát.

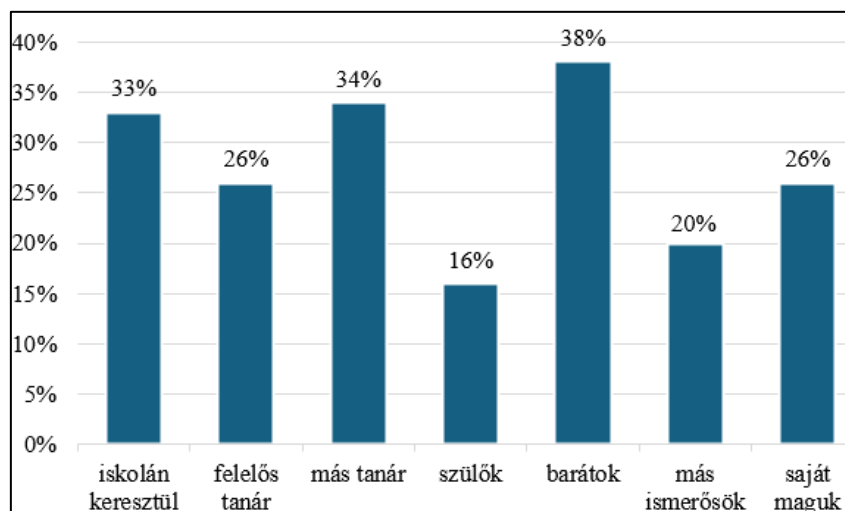
Ahogy az 1. ábrán látható, a kérdőívet kitöltő fiataloknak csupán fele (52%) végezte a Közösségi Szolgálatot olyan helyen, ahol tradicionálisan önkéntesek tevékenykednek: egyesületeknél, alapítványoknál, más civil szervezeteknél. Továbbá a megkérdezettek ötöde (22%) végzett Közösségi Szolgálatot nem a saját iskolájában vagy óvodában, szintén ötöde (18%) pedig sportrendezvényen. Kevésbé népszerű helyszínek voltak a múzeumok, könyvtárak, kulturális intézmények (6%) és az egyházi szervezetek (3%) de egészen meglepő helyszínek, mint egy állami fogászat, plébánia és önkormányzat is előfordultak. Az adatok összege nem 100%, mert sok diák több helyszínen végezte az ötven órát, és ilyenkor többet is bejelölték.

1. ábra: Az Iskolai Közösségi Szolgálat legjellemzőbb helyszínei.

Forrás: saját szerkesztés a kérdőív adatai alapján

A kitöltők több mint fele (63%) kapott igazolt órákat a saját iskolájuk eseményén, így a saját iskola a Közösségi Szolgálat elvégzésének legjellemzőbb helyszíne. A saját iskolában végzett Közösségi Szolgálat feltehetően kevésbé éri el az önkéntességre nevelés célját, mivel a diákok nem találkoznak önkéntes alapon működő szervezetekkel és önkéntes munkához hasonló tevékenységgel. Bár a saját iskolai rendezvény segítése növelheti a diákok felelősségvállalását a közösségük iránt, de kevésbé van hatással az állampolgári aktivitásukra és társadalmi ügyek iránti érzékenységükre, mint a civil szervezetnél való önkénteskedés, illetve esély sincs arra, hogy a későbbiekben visszatérjenek a közösségi szolgálat helyszínére rendszeres önkéntesként. Mindezek miatt megkérdőjelezhető annak a gyakorlatnak a létjogosultsága, hogy a legtöbb diák a saját iskolájában végzi el az ötven óra Közösségi Szolgálatot.

2. ábra: Kinek a segítségével találta meg az Iskolai Közösségi Szolgálat helyszínét a diák.

Forrás: saját szerkesztés a kérdőív adatai alapján

Ahogy a 2. ábrán is látható, a többség a Közösségi Szolgálat helyszínét az iskolán keresztül (33%), felelős (26%) vagy más tanára (34%) segítségével találta, mégis sokan panaszkodnak arra, hogy nem volt megfelelő az Iskolai Közösségi Szolgálat szervezettsége, és kevés opció közül választhattak. Feltehetően emiatt sokan szüleik (16%), barátaik (38%), más ismerősök (20%) segítségével, illetve saját maguk (26%) kerestek helyszínt. A kitöltők itt is több választ megjelölhettek. A legtöbb válaszadó (38%) az „oda mentem, ahol a barátaim is végezték” választ adta, ami azt mutatja, hogy jelentős befolyással vannak egymás választására a középiskolás diákok, szívesebben végzik barátaik társaságában a Közösség Szolgálatot vagy leginkább a barátaik ajánlását veszik figyelembe.

Érdeemes kiemelni a Waldorf-pedagógiát, ugyanis az e szerint működő iskolákban már a Közösségi Szolgálat bevezetése előtt kötelező volt a 11. évfolyamos diákoknak két-három hetes szociális gyakorlaton részt venniük, melyet közösségi szolgálat bevezetése óta ugyanúgy elvégeznek, és mivel több mint ötven óra, teljesítik is vele (Bodó, 2014). A Waldorf iskolába járó kérdőív-kitöltők között kiemelkedik azoknak az aránya, akiknek jó élményeik vannak a Közösségi Szolgálatról, illetve hasznosnak, fontosnak és jól szervezettnek ítélik azt meg. Számukra az iskola több, előre ellenőrzött választási lehetőséget kínál, így garantálja azt, hogy a diákoknak ne okozzon negatív élményt a közösségi szolgálat elvégzése, illetve az átlagosnál sokkal szervezettebben zajlik.

Az Iskolai Közösségi Szolgálat célja, hogy a diákok olyan tevékenységet végezzenek, mely önkéntességre és társadalmi felelősségvállalásra is neveli őket (Bodó, 2014). Ezért fontos kérdés, hogy valóban olyan tevékenységet végeznek-e, amit máskülönben nem tennének, vagyis van-e létjogosultsága és hozzáadott értéke a Közösségi Szolgálatnak. A fiatalok 34 százaléka azt válaszolta, hogy nem csinált volna ilyesmit, ha nincs a kötelező ötven óra, 21 százalék pedig nem volt benne biztos. A maradék 45 százalék saját bevallása szerint akkor is végzett volna hasonló tevékenységet, ha nem kötelező. Tehát a fiatalok körülbelül fele szerzett olyan tapasztalatot az Iskolai Közösségi Szolgálat által, amire másképpen nem lett volna lehetősége ebben az életkorban. Ugyan nem volt mindannyiuknak jó élmény, de akinek igen, az ő esetükben növelte a Közösségi Szolgálat leginkább az esélyét annak, hogy a későbbiekben önkéntes tevékenységet végezzenek.

A válaszadók több mint harmada (37%) teljesített úgy órákat, hogy semmit sem kellett érte tennie, vagyis aláírták az órákat a tevékenység elvégzése nélkül. Ez jellemzően öt, tíz, tizenöt óra körül mozgott, de előfordult a húsz, illetve a harminc óra is. Egy-egy kitöltőnél ez az óraszám negyven, illetve ötven óra volt, ők ketten nyilatkoztak a kérdőív elején úgy, hogy nem

végezték el a Közösségi Szolgálatot. Tehát számukra is kötelező volt a Közösségi Szolgálat, de lehetőségük volt elcsalni, amivel éltek is. Változó, hogy csalás esetén az igazoló az iskola, a tanár, vagy a fogadóintézmény, utóbbi esetben az iskolának nincs rálátása az el nem végzett tevékenységek igazolására. Mindenesetre mivel a válaszadók harmada teljesített órákat a közösségi szolgálat elvégzése nélkül, feltételezhetjük, hogy a nem teljesített órák aláírása sok iskolában szinte bevett gyakorlat, ami elveszi a Közösségi Szolgálat értelmét, és ellehetetleníti, hogy fejlessze a diákok társadalmi felelősségvállalását.

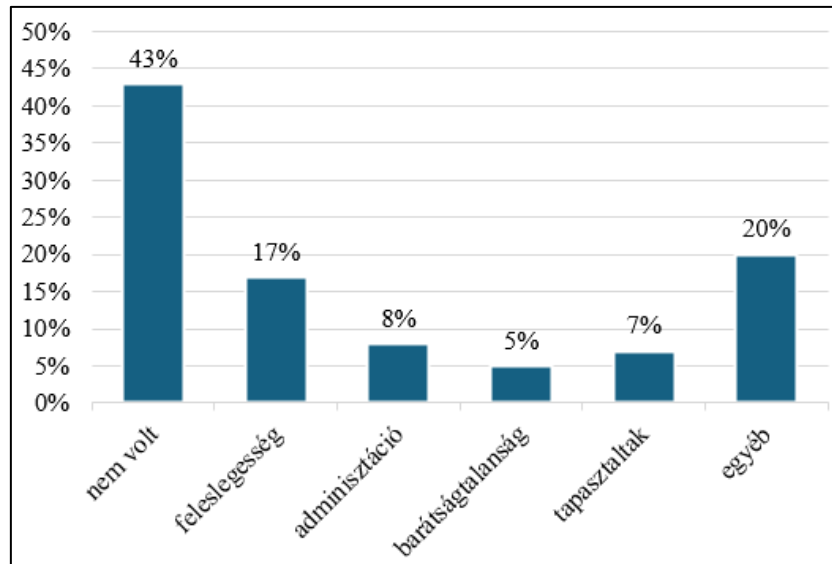
A Közösségi Szolgálat alapelvei között megjelenik a kísérés, vagyis a tanulók támogatása a pedagógusok részéről (Oktatási Hivatal, n.d.). Ennek leggyakoribb formája az utánkövetés, utólagos megbeszélés, de a válaszadó diákok 78 százaléka azt írta, hogy semmilyen megbeszélés nem volt a Közösségi Szolgálatnak. Csupán 16 százalék jelölte, hogy az osztályfőnökkel, osztályfőnöki órán beszéltek róla közösen vagy kisebb csoportokban. Illetve a diákok 4 százalékának be kellett mutatnia a Közösségi Szolgálatuk helyszínét és tevékenységeit alsóbb évfolyamoknak, és csak ehhez kötődően beszéltek róla. Ugyanakkor a diákok egy része kiemelte, hogy bár az iskolában nem, a fogadószervezettel tartottak feldolgozó köröket, ahol megbeszélték a tapasztaltakat.

III.2. Élmény

Ha a fiatal az Iskolai Közösségi Szolgálat kereteiben találkozik először az önkéntességgel ilyen formájával, akkor fontos, hogy jó élmény legyen számára, így ösztönözze a későbbi, felnőttkori önkéntes tevékenységre is. A kitöltők a Közösségi Szolgálat élményét 1-5 skálán átlagosan 3,88 pontra értékelték. Háromnegyedüknek (73%) jó élménye fűződik hozzá (4-5 pont), a többiek pedig semlegesre vagy negatívra értékelték, és csupán a válaszadók 5 százaléka értékelte 1 pontra.

A kérdőívet kitöltő fiatalokat arról is megkérdeztem, hogy mi volt a legjobb, Közösségi Szolgálatához kapcsolódó élményük. 13 százalék nem tudott kiemelni jó élményt, ők jellemzően 2-3 pontra értékelték a Közösségi Szolgálat élményét. A fiatalok 12 százaléka jelölt meg az önkéntességhez kapcsolódó fogalmat, mint a segítség megtapasztalása vagy a társadalmi hasznosság érzete. Egy kitöltő azt írta, hogy „megtanultam, hogy létezik önkénteskedés, jó volt másokért tenni”, tehát az ő esetében a Közösségi Szolgálat hívta fel az önkéntes tevékenységekre a figyelmét. A megkérdezettek negyede (23%) legjobb élménye gyerekekhez, 6 százaléka pedig idősekhez kötődik, ami kapcsolódik a segítség öröméhez, illetve a társadalmi érzékenységüket is növelte. A fiatalok ötöde (21%) emelte ki a közösség fontosságát, mert

barátokat szerzett, elmélyítette már meglévő barátságait, vagy csupán jó közösségbe került a közösségi szolgálat idejére. Tehát elmondható, hogy a Közösségi Szolgálat élményében kiemelt fontosságú az ott létrejövő közösség, illetve azok szerzik a legjobb élményeket, akik gyerekekkel kapcsolatos tevékenységeket végeznek.

3. ábra: Negatív élmények az Iskolai Közösségi Szolgálat kapcsán.

Forrás: saját szerkesztés a kérdőív adatai alapján

Ahogy a 3. ábrán látható, a megkérdezettek közel felének (43%), nem volt negatív élménye a Közösségi Szolgálattal kapcsolatban. A leggyakoribb negatív élmény a feleslegesség érzete és az unalmas, monoton munka volt, ezt 17 százalék emelte ki. A válaszadók 8 százaléka az adminisztrációt és szervezettséget, 5 százaléka pedig a fogadóintézetnél dolgozók barátságtalan hozzáállását hangsúlyozta. A fiatalok 7 százalékanak negatív élménye kapcsolódik a tapasztaltakhoz, mint például a sérültekkel foglalkozó bentlakásos intézmények működése, ez pedig mélyíti társadalmi érzékenységüket, és bővíti a látókörüket. Ugyanakkor ezeket a tapasztalatokat fel is kellene dolgozniuk a fiataloknak pedagógusok vagy más szakemberek segítségével, ami az esetek túlnyomó többségében nem történt meg.

Az élményt biztosan befolyásolja a Közösségi Szolgálat kötelező volta, ahogy Markos (2021) is leírja. Egy fiatal ki is emelte a kérdőívre adott válaszában, hogy „a kis kék könyv miatt olyan volt, mintha nem szívből jönne az, amit csinálók”, tehát a Közösségi Szolgálat, mint kötelezettség, aláássa az önzetlen segítség örömeit.

III.3. Amit tanultak

A kérdőívet kitöltő fiatalok nagyobb része saját bevallása szerint tanult a Közösségi Szolgálatból. Legtöbben magáról az önkéntességről tudtak meg többet, mások érzékenyebbé váltak társadalmi problémákra, és türelmesebbek, empatikusabbak lettek. Többen hangsúlyozták, hogy itt találkoztak először azzal, milyen érzés jó ügyekért és a saját közösségükért dolgozni, illetve kiemelték a közösség fontosságát és erejét, hogy a nagy változásokat közösen lehet elérni. Ez alapján a Közösségi Szolgálat fontos tapasztalatokat adott bizonyos fiataloknak ahhoz, hogy társadalmilag felelős felnőttekké válhassanak. Sajnos ez nem valósult meg minden esetben, a kitöltők közel harmada (30%) nyilatkozott úgy, hogy semmit sem tanultak a Közösségi Szolgálatból.

Végül megkérdeztem a fiatalokat, hogy véleményük szerint hogyan lehetett volna jobb számukra a Közösségi Szolgálat, milyen javítási pontokat észlelnek. A válaszadók többsége (35%) azt emelte ki, hogy szervezettebb folyamatot és szélesebb választási lehetőségeket szerettek volna, illetve azt, hogy az iskolának nagyobb felelősséget kellene vállalnia abban, hogy az egyes diákok hol végzik el a közösségi szolgálatot. A válaszadók 9 százaléka kiemelte, hogy értelmesebb tevékenységet kellene végezniük a diákoknak, 5 százalék itt is a közösség fontosságát hangsúlyozták. A kitöltők 5 százalékánál felmerült, hogy a fogadószervezetelnél kellene, hogy komolyabban vegyék az oda érkező közösségi szolgálatot végző diákokat. 3 százalék pedig azt sérelmezte, hogy mások a tevékenység elvégzése nélkül kapták meg a Közösségi Szolgálatért járó aláírásokat, tehát elcsalták azt, és ez bosszantotta őket, illetve a saját motivációjukra is negatívan hatott.

III.4. Attitűdmérés

A kérdőív utolsó kérdéseiben a fiatalok önkéntességhez kapcsolódó attitűdjeit mértem. „Az Iskolai Közösségi Szolgálat hatására máshol is önkénteskedni fogok” és „Az Iskolai Közösségi Szolgálat hozzájárult ahhoz, ahogy ma az önkéntességről gondolkodom” állításokkal a többség nagyon nem értett egyet, 42 és 36 százaléka választotta a legkevésbé egyetértést. Ugyanakkor voltak olyan diákok, akik inkább egyetértettek vagy teljesen egyetértettek, az első állítással 28, a másodikkal 29 százalék. Tehát a fiatalok több mint negyedénél az Iskolai Közösségi Szolgálat pozitív változást ért el a későbbi önkéntességhez való hozzáállásban.

A harmadik állítással, hogy „Az Iskolai Közösségi Szolgálatra jó emlékként tekintek vissza” 33 százalék értett teljesen egyet, 26 részben egyetértett, 27 százalék semlegeset választott, és csupán a válaszadók 14 százaléka nyilatkozta azt, hogy nem ért egyet az állítással. Tehát a

fiatalok több mint felének (59%) jó emlék a Közösség Szolgálat, ennél ugyanakkor jóval többen, a kitöltők közel háromnegyede írt pozitív élményt.

A legmegosztóbb állítás az volt, hogy „Az Iskolai Közösségi Szolgálat hozzájárul a személyiségem fejlődéséhez, alakulásához”. A válaszadók 29 százaléka nyilatkozta, hogy egyáltalán nem ért egyet az állítással, 15 százalék viszont teljes mértékben egyetért. További 20 százalék részben nem értett egyet, 8 százalék semleges lehetőséget választott, 27 százalék pedig részben egyetértett. Tehát a válaszadók 42 százaléka gondolta úgy, hogy a Közösségi Szolgálat valamilyen módon hozzájárult a személyiségük fejlődéséhez. Ők jellemzően azok a diákok, akik az előző kérdésekkel is egyetértettek, vagyis jó emlékként tekintenek a Közösségi Szolgálatra és máshol is terveznek önkénteskedni.

III.5. Hatása az érettségi utáni önkéntességre

A kitöltők kétharmada (68%) végzett önkéntes tevékenységet az Iskolai Közösségi Szolgálat elvégzése óta, harmadukat befolyásolta (9%) vagy részben befolyásolta (36%) a Közösségi Szolgálat során szerzett élmények, jellemzően ők értékelték az élményt is magasabb pontszámúra, ami hasonló, bár valamivel magasabb az attitűdmérésben mért 28-29 százaléknál. Az azóta önkéntes munkát nem végzők közül pedig 5 százalék nyilatkozott úgy, hogy befolyásolta vagy részben befolyásolta a Közösségi Szolgálat élménye. Tehát az Iskolai Közösségi Szolgálat során szerzett élmények a későbbi önkéntességre negatív hatással csak kevés esetben vannak, viszont minden harmadik esetben pozitívan befolyásolják az önkénteskedési hajlandóságot. Ez alapján összességében többen fognak érettségi után önkéntes tevékenységet végezni a közösségi szolgálat hatására, mintha nem lett volna kötelező elvégezniük azt, vagyis a Közösségi Szolgálat elérte a célját.

IV. Interjúk kutatás eredményei és következtetések

A kutatásom során öt interjút készítettem, kettőt Iskolai Közösségi Szolgálatért felelős középiskolai pedagógussal, és hármat civil szervezet képviselőivel. Az interjúkban megkérdezett különböző érintetteken keresztül jobban megérthetjük és feltárhatjuk az Iskolai Közösségi Szolgálat működését, annak hatásait a szervezetekre, illetve azt, hogy milyen hatása van a fiatalokra az ötven óra elvégzése az őket körülvevő felnőttek tapasztalatai alapján. Az interjúk kérdéssorai az 1. és 2. mellékletben találhatóak.

IV.1. Iskolai Közösségi Szolgálatért felelős tanárok

Minden középiskolában van egy koordináló pedagógus, aki az Iskolai Közösségi Szolgálat megszervezéséért, illetve a működtetéssel és tevékenységekkel kapcsolatos feladatokért felel (Oktatási Hivatal, n.d.). A kutatásom során két Iskolai Közösségi Szolgálatért felelős pedagógust kérdeztem a tapasztalatairól két budapesti középiskolából: Berczelédi Rékát a Budapest V. Kerületi Eötvös József Gimnáziumból és Bogdán Krisztinát az ELTE Trefort Ágoston Gyakorló Gimnáziumból. Ebben a fejezetben az ő elmondásaikon keresztül fogom bemutatni, hogy hogyan láthatják a pedagógusok az Iskolai Közösségi Szolgálat fiatalokra gyakorolt hatásait.

IV.1.1. Eötvös József Gimnázium

Berczelédi Réka (2024) közel tíz éve felel az Iskolai Közösségi Szolgálatért az Eötvös József Gimnáziumban. A koordinátor szerep elvállalásakor az volt Berczelédi (2024) célja, hogy minél több gyereket rávegyen arra, hogy valahol az iskolán kívül végezze el az ötven órát. Ugyanis a tanárok tapasztalata és a diákok elmondása alapján az iskolába járó diákok többsége csak a belvárost ismeri, kevésbé lát a sajátjától eltérő, hátrányosabb helyzetben lévő csoportot. Ezért Berczelédi (2024) megpróbált minél több, iskolán kívüli, olyan különböző területen dolgozó civil szervezettel felvenni a kapcsolatot, akik rászoruló embereken segítenek, mint a BAGázs, a Budapest Bike Maffia vagy a KórházSuli.

Az Iskolai Közösségi Szolgálat kezdetén két akkori diákja segítette Berczelédit. Ők is keresték az önkéntes lehetőségeket, továbbították a többi diáknak, részt vettek a kapcsolatfelvételben és a szervezetekkel való levelezésben is. Velük alakította ki Berczelédi (2024) az Iskolai Közösségi Szolgálat iskolán belüli rendszerét, például logója és Facebook oldala lett az IKSz-nek. Két éve pedig két diák megalapította a *Nekünk X* honlapot, aminek célja, hogy minden hónapban keressenek egy önkéntes munkalehetőséget, amit megszerveznek, és az iskolából bárki jelentkezhet rá. Szerveztek iskolán belüli eseményeket is, mint takarítást, de kívülit is, például kutyasétáltatást.

Ezek valójában a koordinátor feladatai lennének, de Berczelédi (2024) elmondása alapján a koordinátoroknak kevés idejük jut az Iskolai Közösségi Szolgálat szervezésére a szokásos tanításhoz kapcsolódó feladataik mellett. A tantestület többi tanára is üdvözli a kezdeményezést, és elméletben támogatják is, de kevesen tesznek érte aktívan a túlterheltség és időhiány miatt. Ezért a koordinátor lényegében magára van hagyva: „ha csinálom, akkor van, ha nem, akkor nincs” (Berczelédi, 2024).

Sok diák az iskolában működő közösségi programok szervezését, segítségét könyveli el Közösségi Szolgálatként. Például táboroztatnak az iskolai gólyatáborban vagy segítenek a szalagavató és más események lebonyolításában. Vannak programok, amiket évről-évre megszervez egy tanár, például minden évben részt lehet venni a *Walk the Wish* („Sétálj velünk egy kívánság valóra váltásáért”) sétán, ahol az iskola tanulói és szülei egy súlyosan beteg gyerek kívánságának teljesüléséhez gyűjtenek adományokat, a Csodalámpa Alapítvány közvetítésével, ezt is elkönyvelhetik a diákok Közösségi Szolgálatként. A középiskolások választásában Berczelédi (2024) szerint az osztályfőnököknek is nagy szerepe lehet, ahogy az osztályközösség is tudja egymást motiválni.

Berczelédi (2024) tapasztalatai alapján azok a diákok tanulnak legtöbbet az Iskolai Közösségi Szolgálatból, akik az iskolán kívül teljesítik az ötven órát. Erre jelenleg semmilyen rendszerszintű ösztönzés nincs, legfeljebb informális biztatás a tanároktól, vagy a kortársak pozitív beszámolói. Berczelédi szerint ezen például az segíthetne, ha az ötven órának legalább felét az iskolán kívül kellene megcsinálni.

Az Eötvös József Gimnázium jelenleg körülbelül ezer szervezettel áll szerződésben, ahol a diákok az ötven órát végzik vagy végezték. Ezeknek a többsége óvoda, általános iskola, sportegyesület, könyvtár, és csupán 10-20 százalékuk civil szervezet, bár utóbbiak száma az elmúlt években növekedett. A koronavírus miatt sok kezdeményezés megszakadt, például már nem gyűjtenek hajléktalanoknak szendvicset a Budapest Bike Maffián keresztül, de a BAGáznál és a KórházSulinál folyamatosan önkénteskednek az iskola diákjai.

A diákok elmondása alapján szeretik és élvezik a Közösségi Szolgálatot, sokat ad nekik. Úgy fogalmazzák meg, hogy jó, hasznos, menő, bár néha nehéz. A diákok néha úgy érzik, hogy amit csinálnak, csak egy csepp a tengerben, és nem tudnak vele valódi változást elérni. A Közösségi Szolgálat meg tudja mutatni, hogy az apróságok is számítanak. Emellett türelemre és elköteleződésre nevelnek a hosszútávú együttműködések, ugyanis több szervezetenél legalább fél évet kell vállalni.

Berczelédi (2024) szerint az Iskolai Közösségi Szolgálatnak a személyiségfejlődésben van hatalmas szerepe. Ugyanis nyitottságra és toleranciára nevel, ha olyan szervezetenél önkénteskedik a diák, ahol valóban segítséget nyújthat. Fontos, hogy ezáltal „szélesebb látószögben látja onnan a világot” (Berczelédi, 2024), mint korábban. Az iskolában sok tehetséges diák végez, aki később olyan pozícióba kerül, ahonnan tud változásokat elérni, ezért különösen fontosnak tartja a jót akarás és a nyitottság elültetését fiatalon.

A személyiségfejlődés gyakran már a Közösségi Szolgálat ideje alatt is megmutatkozik a tanárok és diákok visszajelzései alapján. Van, hogy egy unott kamasznak a civil szervezetnél való önkéntesség ad motivációt, és erre Berczelédi (2024) több példát is hozott. Volt diákja, akin nem csak észrevették a tanárok, hogy motiváltabbá vált, hanem miután a BAGáznál, gyerekek között végezte az Közösségi Szolgálatot, azt mondta, hogy „sokkal jobban értékeli a hétköznapijait, hogy ő iskolába járhat” (Berczelédi, 2024) és mélyen megérintette, hogy annyi szeretet kap az önkéntes munkája alatt bagyi roma gyerekektől, amit el sem tudott képzelni korábban.

A diákoknak kis százaléka, ezer gyerekből legfeljebb ötven vállal olyan feladatot, ami hosszú távú, heti rendszerességű felkészülést és elköteleződést igényel. Viszont aki ilyet vállal, a többségük jellemzően az ötven óra letelte után is folytatja a tevékenységet, ekkor már valódi önkéntes munkaként. Tehát mondhatjuk, hogy akkor valósul meg az önkéntességre nevelés, ha hosszútávú feladatot vállal a diák, de aki ezt vállalja, benne eleve nagyobb a segítési szándék és az önkénteskedési hajlandóság.

Berczelédi (2024) szerint az Iskolai Közösségi Szolgálat egy első lépés az önkéntességre nevelés felé, és emiatt jó, hogy bevezették. Furcsának tartja, hogy kötelezővé teszik az önkénteskedést, de így vesznek benne valóban részt a diákok. Ugyanakkor elmondása szerint érdemes lenne szigorítani a szabályozásokon, például, hogy az ötven órának felét az iskolán kívül kelljen megcsinálni, vagy jelenjen meg az iskola életében hétköznapi szinten is az önkénteskedés.

IV.1.2. Trefort Ágoston Gyakorló Gimnázium

Bogdán Krisztina 2016, vagyis a Közösségi Szolgálat bevezetése óta felel érte az ELTE Trefort Ágoston Gyakorló Gimnáziumban. Bogdán (2024) tapasztalatai alapján az iskola a diákok és szervezetek összekötésében tud segíteni, akár a diákok felől érkezik a kérés, akár a szervezetek felől. Az Iskolai Közösségi Szolgálat emiatt plusz terhet jelent az iskolának, mert az iskoláknak, és azon belül is a koordinátoroknak kell keresniük a fogadószervezeteket, Bogdán szerint hasznos lenne az iskolák központi támogatása.

Sok diák az iskolán belül végzi el az ötven órát, például táboroztat nomád táborban, segít az iskolai rendezvények szervezésében és lebonyolításában. Az iskola szervez „IKSZ-es vásárt” is, ahol önkéntes órákért cserébe sütnek és árulnak süteményeket a diákok, illetve segítenek a „IKSZ-es büfé” működtetésében.

A Közösségi Szolgálatot kilencedik és tizenkettedik osztály között kell elvégezni, de mindig cél, hogy az érettségi évére már ne maradjon teljesítendő óra. Bogdán (2024) szerint kilencedikben még fiatalok a diákok ahhoz, hogy ilyen munkát végezzenek, sokkal hasznosabb lenne tizenegyedik és tizenkettedik osztályban teljesíteni, amikor már érettebben tudnak hozzáállni, és ők is többet tudnak belőle fejlődni.

Ennek ellenére diákok általában pozitív tapasztalatról számolnak be, hogy jó volt és élvezték a Közösségi Szolgálatot. Ritkábban az intézményektől is kapnak visszajelzést, ahol dicsérik a fiatalokat. Néhány szervezet, például a KórházSuli rendszeresen ír a náluk önkénteskedő diákokról. Kevesen folytatják az önkéntes tevékenységet az ötven óra letelte után, jellemzően csak azok, akik a Közösségi Szolgálat alatt folyamatosan gyerekekkel találkoznak, mint a BAGáznál önkénteskedők, vagy akiknek saját mentoráltjuk van.

Bogdán (2024) szerint a Közösségi Szolgálat célja, hogy a fiatalok találják meg valamiben az érdeklődésüket. A legfontosabb, hogy mit visznek magukkal az ötven óráról, hogy legyen valami a későbbiekben is, amit szívesen csinálnak. Ennek nem kell ugyanannak lennie, mint amit a Közösségi Szolgálat alatt csináltak, de legyen valami. Vannak sikertörténetek is, ahol ez biztosan megvalósult, például egy 2016-ban érettségizett diák az Autistic Art Alapítványnál végezte az ötven óra Közösségi Szolgálatot, majd később ott is vállalt munkát. Pár éve előadott az iskolában a szervezetről, és ennek hatására sok fiatal választotta a szervezetet a Közösségi Szolgálatuk elvégzéséhez.

A diákok nagyon változatos szervezeteknél teljesítik az ötven órát, és ez a későbbi pályaválasztáshoz is kapcsolódhat. Például az orvosnak készülő diákok gyakran a Heim Pál Gyermekkorházban vagy a KórházSuliban végzik a Közösségi Szolgálatot, a biológusnak tanulók a Fővárosi Füvészkertben, a művészettörténésznek készülő pedig a Szépművészeti Múzeumban. Utóbbira Bogdán (2024) konkrét példát említ, ahol egy diák találta ki, hogy itt szeretné elvégezni, ezért az iskola és a múzeum szerződést kötött.

IV.1.3. A pedagógusok véleménye

Mindkét megkérdezett pedagógus kiemelte, hogy a diákoknak a Közösségi Szolgálat jó élmény és fontos tapasztalat a későbbi életükre nézve. Berczelédi (2024) inkább a személyiségfejlődésben betöltött szerepét emelte ki és azt, hogy megismerhetnek más helyzetben lévő embereket a diákok, míg Bogdán (2024) a pályaválasztásban betöltött funkciót emelte ki és azt, hogy találjanak valamit a fiatalok, amit szívesen csinálnak és hasznos a társadalomnak. A két koordinátor elmondása alapján sok diák az iskola által szervezett, iskolán

belüli programokon gyűjti össze az ötven órát, de legtöbbet azok fejlődnek, akik az iskolától független szervezetek tevékenységében vesznek részt. És jellemzően ők azok, akik az ötven óra letelte után folytatják az önkéntes tevékenységet, ezért Berczelédi (2024) elmondása alapján érdemes lenne szabályozni azt, hogy minimum hány órát kell iskolán kívül elvégezniük a diákoknak.

Hasonló problémákat is emeltek ki az interjúalanyok. Az iskolák és a Közösségi Szolgálatért felelős koordinátorok nem kapnak elég támogatást központi intézményektől, ezért kevesebb lehetőséget tudnak kínálni a diákoknak, sokszor ad-hoc jelleggel. Bogdán (2024) szerint az segítség lenne, ha kapnának egy frissülő listát, hogy milyen szervezetekhez mehetnek a diákok elvégezni az óráikat ahelyett, hogy ezt az iskoláknak és a koordinátoroknak kelljen az évek alatt összegyűjteniük. Furcsának találják a kötelező önkéntesség ellentmondásosságát, de egyetértenek abban, hogy jelenleg ez a legjobb forma, hogy rávegyék a diákokat az önkéntességre.

IV.2. Civil szervezetek képviselői

A kutatásom során három civil szervezet munkatársával készítettem interjút, Tóthné Almássy Monikával a KórházSulitól, Kékesi Alexandrával az Adománytaxitól és Szilveszter Áronnal a BAGázstól. Bár a három szervezet különböző területen tevékenykedik és különböznek a célcsoportjaik, mindhárom több éve fogad Iskolai Közösségi Szolgálatot végző középiskolásokat, és az évek során külön programot építettek ki nekik. A hozzájuk érkező diákok jellemzően hosszú távra köteleződnek el, és találkoznak hátrányos helyzetű csoportokkal is. Emiatt a szervezetek jól felkészültek, külön foglalkoznak a középiskolásokkal, és több évre visszamenő tapasztalatról tudnak beszámolni.

Minden fogadó szervezetnél a jogszabály szerint (Oktatási Hivatal, n.d.) egy koordinátor felel az iskolával való kapcsolattartásért és adminisztrációért, továbbá a Közösségi Szolgálatához köthető szervezési és működtetési feladatokért. A vizsgált civil szervezetekben általában valóban van egy munkatárs, aki felel a középiskolás diákokért, de gyakran nem ő ismeri legjobban és legrégebb óta a fiatalokat, ezért nem mindenhol a koordinátorral készítettem interjút.

IV.2.1. KórházSuli

Tóthné Almássy Monika (2024) tíz éve alapította a KórházSulit, és a mai napig az Alapítvány vezetője. A KórházSuli alapvetően hosszan tartó betegséggel küzdő gyerekeknek segít

felzárkózni és lépést tartani az iskolai tanulmányaikkal személyre szabva, játékosan. A középiskolások régen online tananyagokat fejlesztettek a kórházban vagy otthon gyógyuló gyerekeknek, de idővel kiderült, hogy rengeteg otthoni tanuláshoz használható applikáció és online tudástár van, ezért nincs szükség a fejlesztett tananyagokra. A beteg és gyógyuló gyerekekkel elsősorban egyetemisták tanulnak. A középiskolások is szerettek volna személyesen részt venni a programban, találkozni gyerekekkel, ezért ma az online tananyagfejlesztés helyett a Mexikói úti Mozgásjavító Általános Iskola és Gimnázium diákjainak segítenek a tanulásban. Itt a bent lakó gyerekek mellett mindig van felnőtt is, akihez mindkét fél fordulhat elakadás esetén, vagy ha támogatásra van szükségük. Az idei félévben ötven középiskolás tanul a Mozgásjavítóban lakó gyerekekkel, körülbelül huszonöt középiskolából.

Tóthné Almássy (2024) tapasztalatai alapján a középiskolások sokkal nagyobb lendülettel, több kreativitással és tenni akarással rendelkeznek, mint az egyetemisták, ezért a szervezetnek is sok energiát ad a jelenlétük, és a KórházSuli is folyamatosan tanul tőlük a fiatalabb generációk működéséről. Az elmúlt tíz év alatt az érkező középiskolások változtak, más igényekkel, motivációval és attitűddel érkeznek, máshogy és más csatornákon kommunikálnak, ezért a szervezetnek is rugalmasnak, frissnek és fókuszálnak kell maradnia.

A középiskolások az Iskolai Közösségi Szolgálat keretében rengeteget fejlődnek. Tóthné Almássy (2024) szerint megtanulnak felelősséget vállalni, mert rendszeresen járnak korrepetálni, és másokért áldozatokat vállalni bizonyos helyzetekben. Észreveszik azt, hogy milyen szempontból vannak előnyös helyzetben, és hogyan tudnak adni és segíteni másnak. Megismerik, hogy a világ nem tökéletes, mert találkoznak nehézségekkel, de közben látják, hogy a mozgássérült, kerekesszékkal közlekedő gyerekek is tudnak normális életet élni, és ugyanúgy viselkednek, mint a többi fiatal. Ez a kapcsolat mozgássérült fiatalokra is kölcsönösen pozitív hatással van.

Az önkéntességet végző fiatalok a KórházSuliban megtanulnak egy, az iskolától eltérő rendszerben együtt dolgozni és a felnőttekkel együttműködni, másfajta szabályokat és megállapodásokat betartani, ami fontos tapasztalat lehet a későbbi életükre. Emellett fejlődnek az önérvényesítésben, a másokkal való kommunikációban, a tudásuk átadásában, kreativitásban és együttműködésben. A KórházSuli ösztönzi a fiatalokat arra, hogy szóljanak, ha megakadnak vagy gond van. De ők Tóthné Almássy (2024) szerint megszokták, hogy tökéletesen kell teljesíteni, ezért egyre több idő kell ahhoz, hogy merjenek segítséget kérni, és felismerjék, hogy senki sem tökéletes.

Átlagosan minden tizedik középiskolás marad az ötven óra letelte után, hosszabb távon az Alapítványnál, és sokan hoznak másokat, ismerősöket is. Vannak olyan önkéntesek, akik több tanévre is elköteleződnek, ez bizonyítja, hogy szeretik csinálni. És ezeknél a fiataloknál már megvalósult a Közösségi Szolgálat egyik célja, ugyanis valóban önkéntes tevékenységet végeznek. Tóthné Almássy (2024) szerint azért fontos a hosszú távú elköteleződés, mert így tud annyira elmélyülni a társadalmi felelősségvállalás, hogy az felnőttként is megmaradjon. Nem baj, ha a fiatalok nem a KórházSulinál önkénteskednek később, de akkor keressenek más célt, és legyen a KórházSuli egy pozitív élmény, ami formálja az önkéntességhez való hozzáállásukat.

IV.2.2. Adománytaxi

Kékesi Alexandra (2023) kilenc éve az Iskolai Közösségi Szolgálatot végző középiskolásokért felelős programkoordinátor (Taxi X koordinátor) az Adománytaxinál. Az Adománytaxi megkeresi a budapesti felesleges használt ruhát és elszállítja vidékre, ezáltal hidat képez a főváros és vidéki kistépelölések között. Így egyfajta hálózaton és kapcsolódáson keresztül támogatnak vidéki közösségeket.

Az Adománytaxinál egy középiskolás egy félévben huszonöt órát tud teljesíteni, ha minden programon részt vesz, de nem kötelező mindegyiken ott lenniük, illetve teljesíthetnek többet is. A huszonöt óra tartalmaz egy nyitóalkalmat, amikor átbeszélik a félévet, hogy mikor milyen programokon vehetnek részt a fiatalok, ezért ők is tudnak vele számolni. Segíthetnek a raktározásban, ahol a beérkezett adományokat szortírozzák két-három órán keresztül. Ezt, és minden más programot nyitó- és záróbeszélgetés egészít ki, ahol játszani is szoktak, illetve vannak élmény- és drámapedagógiai programok. Tehát nem csak a munka elvégzésében segítenek a középiskolások, hanem azt is megértik, miért érdemes ezt csinálni. Részt vehetnek a begyűjtésben is, amikor önkéntes sofőröknek segítenek elhozni az adományozóktól a raktárba az adományt. Félévente két Taxiturit rendez az Adománytaxi Budapest különböző pontjain, amikor a budapestiek turkálhatnak az adományokban. Ide jellemzően olyan ruhákat hoznak, amiket vidéken kevésbé szeretnek.

Kékesi (2024) szerint a félév legnagyobb eseménye a vidéki út. Ezt megelőzi egy érzékenyítő szociopóly, egy élő társasjáték, ami közben a középiskolások halmozottan hátrányos településen élő családok történeteivel és helyzetével ismerkednek meg. A vidéki út során egy viszonylag elzárt településre viszik el a turit, és a befolyt összeget egy helyi szervezet vagy személy kapja meg, aki az ott élő gyerekekre költi, például volt, amikor felújították a játszótér.

A turi után egy helyi lakos mesél a faluról és a faluban élő emberekről. Végül közösen meglátogatnak egy vagy két ott élő családot, betekintést kaphatnak az otthonukba és az életükbe, ez szokta leginkább megviselni a fiatalokat.

Az irodai nap keretében megnézhetik a középiskolások, hogy hogyan zajlanak a civil szervezetek hétköznapijai. Az Adománytaxi több szervezettel együtt a Mozaik Hub-ban működik, és ezen a napon más szervezetek is mesélnek a munkájukról a diákoknak. Beszélgetnek arról, hogy néz ki egy civil szervezet napja, hogyan tartják fenn magukat, milyen struktúrában és milyen feladatokkal működnek, ezáltal jobban megismerhetik a fiatalok a civil szektort. A félévet egy záróalkalom egészíti ki, amikor átbeszéljük az addig történeteket, és visszajelzéseket adnak a fiatalok a programokra és az Adománytaxi munkájára.

Kékesi (2024) elmondása alapján jelenleg fél évente tizenöt fiatal végzi a Közösségi Szolgálatot az Adománytaxinál, öt-hat iskolából. Az Adománytaxinak a középiskolások bevonásával sokkal több önkéntese lett, ezért több feladatot tudnak ellátni. A fiatalok rengeteg új ötletet hoznak, frissítik a csapatot, ami a szervezetre és a többi önkéntesre is jó hatással van. Az Adománytaxinak a hálózatosodás a célja, és ebben is tudnak segíteni a középiskolások, ha például mesélnek róla otthon, és a szülők is küldenek adományt.

Az önkénteskedés legnagyobb hatással természetesen a részt vevő fiatalokra van, ugyanis „teljesen új világnézetet, barátokat, megértést, tudást” kaptak (Adománytaxi, 2024). A visszajelzések alapján változik a szegénységhez való hozzáállásuk, mert előben látják, hogy milyen körülmények között élnek az emberek egy hátrányosabb helyzetű településen. A Közösségi Szolgálatot végző fiatalok jellemzően nem jártak még ennyire elszigetelt falvakban, ezért az Adománytaxin keresztül ismerik meg azt is, hogy hogyan működik egy falu. Újraértékelik a saját igényeiket és költségeiket, mivel látják, hogy ezeken a településeken sokszor étel sincs. Ezáltal empatikusabbá válnak, nyitottabbak lesznek a társadalmi problémák iránt, és értékesebbnek fogják tartani azt, amilyük van, mivel ráébrednek, hogy ami nekik van, az sokak számára nem elérhető. Megértik a fiatalok a saját privilegizált helyzetüket és azt, hogy ebből a helyzetből tudnak másokat is támogatni. Ráadásul mivel ugyanazokon a programokon vesznek részt a félévben, így egymást is megismerik a különböző iskolákból érkező önkéntesek, és kapcsolatok, új barátságok jönnek létre.

A fiatalok önkéntességhez való hozzáállása is változik, mert látják, hogy az Adománytaxinál van értelme önkéntes munkát végezni. Fontosnak érzik magukat, mivel felelősségük van, például nélkülük nem készülne el időben a raktározás és a ruhák szortírozása. Kékesi (2024) szerint ezért tudja az Adománytaxinál végzett önkéntesség elérni az Iskolai Közösségi Szolgálat

célját, mert megmutatja, hogy lehet úgy segíteni, támogatni, hogy közben te is kapsz belőle. Ha a diákok fiatalon megtanulják, hogy mi az önkéntesség, akkor felnőtt korukban is fognak önkéntes tevékenységeket végezni. Ezt alátámasztja, hogy a fiatalok azt írták a beszámolójukban, hogy „most voltam önkéntes először, de szerintem egész életemben szeretnék majd hasonlóban részt venni” (Adománytaxi, 2024) és „jobban kinyílt a szemem, annyira megtetszett ez, amit a Taxi csinál, hogy a jövőben én is részt akarok majd venni ilyesmi tevékenységekben” (Adománytaxi, 2024).

Az Iskolai Közösségi Szolgálatot végző fiatalok egy része szívesen folytatná az önkéntességet az ötven óra letelte után is. Eleinte azt szerette volna az Adománytaxi, hogy minden középiskolás fél évre jöhessen, de a fiatalok szerettek volna tovább maradni. Ezért ma a tizenöt középiskolásnak kétharmada új, és egyébként csatlakozhatnak hozzájuk olyanok is, akiknek már megvan az ötven óra. A szervezet pedig folyamatosan gondolkodik azon, hogy mivel tudná őket megtartani, milyen feladatokat adjanak nekik, ezért az Adománytaxit is fejlődésre készítetik a fiatalok.

IV.2.3. BAGázs

Szilveszter Áron (2024) a BAGázs munkatársa, 2014-től Közösségi Szolgálatot végző diákként önkénteskedett a szervezetnél, később az IKSZ-es program koordinátoraként tevékenykedett, ma pedig egyéb területeken segíti a szervezetet. A BAGázs két pest megyei településen, Bagon és Dányon foglalkozik a telepen élő romák fejlesztésével, illetve a többségi társadalom érzékenyítésével, célja pedig egy igazságosabb társadalom, ahol a romák és nem romák egyenlő esélyekkel indulhatnak.

Eleinte a BAGásznál a Közösségi Szolgálatot végző fiatalok csoportos gyerekfoglalkozásokat tartottak heti rendszerességgel. Egy csoportban tíz-tizenöt gyerek, három-négy középiskolás önkéntes és két felnőtt csoportvezető volt. A középiskolásoknak vállalniuk kellett, hogy hetente járnak a telepre egy féléven keresztül és felkészülnek a foglalkozásokra. Ma két programban vehetnek részt a középiskolás fiatalok. Egyrészt a korábbi foglalkozásokhoz hasonló hétvégi gyereklklubokban, ahol több középiskolás tart pár felnőtt segítségével szabadidős foglalkozást gyerekeknek. Másrészt az Alternatív Közgazdasági Gimnázium és Általános Iskolával (AKG) való együttműködésbe is bekapcsolódhatnak a fiatalok, ahol foglalkozásokat tarthatnak AKG-s és bagi első, második és harmadik osztályos gyerekeknek a BAGázs önkéntesei AKG-s középiskolásokkal és tanárokkal együtt.

Az Iskolai Közösségi Szolgálat és az így megjelenő középiskolás önkéntesek hatására Szilveszter (2024) elmondása alapján a BAGázs elkezdte strukturálni a gyerekprogramjait. Ezt mutatja, hogy régebben X (IKSZ) programnak hívták a gyerekfoglalkozásokat, amik felváltották a korábbi nyári táboroztatást. Az Közösségi Szolgálatot végző és önkéntes fiatalok jellemzően budapesti elit gimnáziumokból, illetve magán és alternatív iskolákból érkeznek, vagyis olyanok, akiknek eleve van érzékenysége vagy érdeklődése, nyitottabbak a társadalmi felelősségvállalás iránt.

A középiskolások először egy többnapos képzést kapnak a BAGÁZSNÁL, ahol beszélgetnek és reflektálnak a telepen felmerülő helyzetekre, kérdésekre. A képzés egyik napján Bagon találkoznak a gyerekekkel, és csak ezután kell eldönteniük az önkénteseknek, hogy vállalják-e az elköteleződést.

A legtöbbet Szilveszter (2024) szerint is a középiskolások nyernek az önkéntes lehetőségből. Ráeszmélnék arra, hogy mekkora társadalmi különbségek vannak Budapesttől nem messze. Megismerik a romatelep működését, a szegregáció és inklúzió témáját, és ez formálja a későbbi gondolkodásukat a közügyekről, mint a szociális ügyekről, oktatásról, társadalmi felelősségről. Ezáltal az önkénteskedés hozzájárul ahhoz, hogy tudatos felnőtté és tudatos választópolgárrá váljanak, reflexívek legyenek önmagukkal és társadalmi kérdésekkel kapcsolatban. A BAGÁZSNÁL való önkéntesség alatt folyamatosan romákkal kerülnek kapcsolatba, ezért a résztvevők sztereotípiái fokozatosan lebomlanak. A BAGázs egyik célja a romák társadalmi inklúziója, ezért azok az önkéntesek is fontosak a szervezet számára, akik csak egy évet töltöttek a BAGÁZSNÁL, de utána beszámolnak az élményeikről a barátaiknak, családjaiknak, ismerőseiknek, így tud a BAGázs sok embert elérni és edukálni a többségi társadalomból.

Az Iskolai Közösségi Szolgálatnak célja az is, hogy a saját közvetlen környezetüknek segítsenek a diákok. A BAGÁZSNÁL nem ez valósul meg, mivel jellemzően budapesti diákok érkeznek, akiktől mind fizikailag, mind társadalmilag messze van a romatelep. A közelebbi középiskolákból, például Aszódra nem érkeznek önkéntesek. Szilveszter (2024) elmondása alapján ez azért lehet, mert ők ezeken a településeken laknak és napi szinten találkoznak a szegregátum okozta problémákkal. És könnyebb Budapestről érkezve, a saját életüktől eltávolítva kezelni a telep okozta helyzeteket.

Az Iskolai Közösségi Szolgálat, ha olyan szervezetnél végzik, ahol hasznos és értelmes munka folyik, akkor elindít egy folyamatot a diákokban az önkéntesség kapcsán. Ha már középiskolásként önkéntességhez köthető tapasztalatot szereznek, és megértik ennek a társadalmi hasznosságát, akkor felnőttként is valószínűbb, hogy szívesen adományoznak vagy

végeznek önkéntes munkát. Ez persze nem mindenkinél történik meg, például Szilveszter (2024) is olyan tevékenységekkel gyűjtötte össze az ötven órát, ahol nem találkozott társadalmi ügyekkel, és csak utána ismerte meg a BAGázst.

A Közösségi Szolgálatot végző diákok egy része szívesen marad hosszabb távon a BAGázsnál, mert sikerélményük volt az önkéntességben, például pályaorientációs szerepe volt, megszerették a mentorált csoportot vagy az önkéntes társaikat, ezért sokan egy félév vagy év helyett több évet maradtak a BAGázsnál. Szilveszter (2024) is folytatta az önkéntes munkát egyetemistaként, a szervezet különböző programjaiban, majd később felnőtt önkéntesként és munkatársként.

IV.2.4. A civil szervezetek véleménye

A megkérdezett szervezetek mindegyikére jellemző, hogy a középiskolások legalább fél évet töltenek náluk, ezért hosszan rálátnak a fiatalokban történő változásokra. Illetve mindhárom szervezetnél találkoznak a célcsoporttal, így erősen meg tud valósulni a társadalmi érzékenyülés. Ki is emelik az interjúalanyok a diákok személyiségfejlődését, azáltal, hogy megismerkednek különböző társadalmi problémákkal és más helyzetben lévő emberekkel, átértékelik a saját helyzetüket és lehetőségeiket.

A szervezetek képviselői azt is kiemelték, hogy rájuk milyen hatással vannak a Közösségi Szolgálatot végző fiatalok. Főként az merült fel, hogy frissen tartják a szervezeteket, és folyamatos megújulásra ösztönzik őket a diákok. Azt is fontosnak tartják, hogy a diákok által még több emberhez jut el a szervezet, és a tevékenységük középpontjában álló társadalmi probléma híre. Eredetileg különbözően viszonyultak a diákokhoz az ötven óra letelte után, de mára mindhárom szervezetnél maradhatnak tovább, és ezzel a diákok egy része mindhárom szervezetnél él is.

Mindhárom interjúalany egyetért abban, hogy az Közösségi Szolgálatból legtöbbet a részt vevő fiatalok profitálnak. A tapasztaltak tágítják a látókörüket, mivel megismernek a sajátjuktól eltérő, hátrányosabb helyzetben lévő embereket, így a saját helyzetüket és problémáikat is újraértékelik. Megismerkednek az önkéntességgel és megtapasztalják, hogy milyen önzetlen segítő tevékenységet végezni, amit a későbbi életükre is magukkal vihetnek. Emellett sok mást is tanulnak a diákok a Közösségi Szolgálatból, Tóthné Almássy (2024) a felnőttekkel való együttműködést egy iskolától eltérő rendszerben, Kékesi (2024) a civil szervezet működésének megismerését, Szilveszter (2024) pedig az előítéletek lebontását és a közügyekről való gondolkodást emelte ki.

V. Eredmények és javaslatok

Ahogy a szakirodalom is megállapította (Markos, 2021), az Iskolai Közösségi Szolgálat nem valós önkéntes tevékenység, mivel minden nappali képzésben tanuló diáknak kötelező elvégeznie az érettségéhez. Az interjúban megkérdezett tanárok (Bogdán, 2024) és a diákok is (Adománytaxi, 2024) kiemelték, hogy ez minden fél számára szokatlan, és olyan, mintha a kötelező jelleg elvenne a végzett tevékenység értékéből. Ugyanakkor azt is kiemelték, hogy jelenleg ez a legjobb formája a fiatalok önkéntességre nevelésének (Berczelédi, 2024).

A Közösségi Szolgálat legjellemzőbb helyszíne a kérdőív alapján a diákok saját iskolája, és sokan mind az ötven órát ott végzik. Ugyanakkor az Oktatási Hivatal (n.d.) ajánlása szerint az órák legalább felét érdemes máshol végezni, és ebben a középiskolai koordinátorok is egyetértenek (Berczelédi, 2024). Mind az interjúk, mind a kérdőív eredményei alátámasztják, hogy azok a diákok profitáltak legtöbbet a Közösségi Szolgálatból, akik azt legalább részben egy iskolán kívüli, rászorulókkal és hátrányos helyzetű emberekkel foglalkozó szervezetnél végezték, mint a KórházSuli, az Adománytaxi vagy a BAGázs.

A Közösségi Szolgálat célja, hogy a szolgálat és az élménypedagógia-alapú tanulás egyszerre valósuljon meg (Oktatási Hivatal, n.d.). Így a fiatalok jó élményeket szerezhetnének az ötven óra elvégzése közben, ami motivációt ad nekik, illetve a jó élmény elősegíti a társadalmi felelősségvállalás elmélyülését és a személyiségfejlődést (Bodó, 2014), amik a Közösségi Szolgálat céljai. A civil szervezetek képviselőinek és a pedagógusok elmondása alapján ez egyes szervezeteknél valóban megvalósul, de a kérdőívben kapott válaszok alapján nem minden diák tud ilyen programban részt venni.

A kérdőívben sok diák említette, hogy nem volt dolga a Közösségi Szolgálat során, vagy ha igen, akkor az feleslegesnek érződött, unalmas volt, és többen szervezetlennek ítélték meg a folyamatot. Tehát érdemes lenne az iskoláknak jobban megszervezniük a Közösségi Szolgálat elvégzését, és olyan helyszíneket kínálni a diákjaiknak, ahol a társadalom számára hasznos, változatos tevékenységeket végezhetnek. Ugyanígy ellenőrizni is fontos lenne az órák elvégzését, ugyanis a diákok harmada kapott aláírt órákat anélkül, hogy elvégezte volna azokat, és ez más diákok motivációjára is negatívan hatott.

Célszerű lenne, ha minden diák értelmes, hasznos és élvezetes munkát végezhetne olyan civil szervezetnél, ahol valóban szükség van a munkájára. Ilyen szervezetből pedig számos van, ugyanis a civil szektorban általános a kapacitáshiány, amin a középiskolások tudnának segíteni. Tehát mind a diákok, mind a civil szervezetek részéről van arra igény a Közösségi Szolgálat

tartalommal való feltöltésére, de ez a két csoport nem talál egymásra. Abban bízunk mindkét fél, hogy az iskolák segítenek az összekötésben, de a koordináló pedagógusok elmondása alapján az iskolák sem rendelkeznek elegendő információval arról, hogy milyen fogadószervezeteket ajánlhatnak a diákoknak (Bogdán, 2024).

Ez alapján érdemes lenne létrehozni valamilyen közös platformot, ahol a diákok és a civil szervezetek könnyebben egymásra találhatnak anélkül, hogy a Közösségi Szolgálatért felelős pedagógusokat terhelné tovább. Ez vagy központilag, állami szinten tudna megvalósulni, vagy lokálisan, szervezetek és iskolák szintjén. Az interjúk alapján (Berczelédi, 2024) van arra korábbi sikeres gyakorlat, hogy középiskolás diákok segítik a koordinátor munkáját, például különböző szervezetek felkeresésével, amiért akár órákat is elszámolhatnak.

VI. Konklúzió

Az Iskolai Közösségi Szolgálat célja a fiatalok önkéntességbe való bevonása, ezáltal társadalmi felelősségtudatuk és szociális érzékenységük növelése. Feltáró kutatásom során azt vizsgáltam, hogy milyen hatással van a Közösségi Szolgálat a fiatalok későbbi önkénteskedési hajlandóságára és hozzáállására. Ehhez a szakirodalom, az Iskolai Közösségi Szolgálat céljai és szabályozásai után bemutattam a primer kutatásomat és eredményeit, melyben száz Közösségi Szolgálatot végző diákot kérdeztem kérdőíves formában a tapasztalataikról és élményeikről, illetve öt interjút készítettem középiskolai pedagógusokkal és diákokat fogadó civil szervezetek képviselőivel, melyek számos jó gyakorlatot és problémát megmutattak, amik más iskolákban és szervezeteknél is hasonlóak lehetnek.

Az azonosított problémák és fejlesztési pontok ellenére elmondható, hogy jelentős értéket képvisel a Közösségi Szolgálat mind a civil szervezetek, mind a részt vevő diákok számára. A fiatalok több mint fele nem, vagy nem biztosan végzett volna hasonló tevékenységet, ha nincs a kötelező ötven óra, és többen itt találkoztak először az önkéntességgel. Jellemzően jó élménynek tartották a fiatalok a közösségi szolgálatot, melyben főként a közösségnek és a segített csoportoknak volt jelentősége, és minden harmadik esetben pozitívan befolyásolta a későbbi önkénteskedési hajlandóságukat.

A saját és tanáraik elmondása alapján a Közösségi Szolgálat hatására türelmesebbek, empatikusabbak lettek a fiatalok, emellett szociálisan érzékenyültek, csökkent az előítéletességük, motiváltabbá váltak, fejlődött a személyiségük és megtapasztalták a társadalmi felelősségvállalást – tehát az ő esetükben a Közösségi Szolgálat elérte a kitűzött

célokat, hogy társadalmilag felelős felnőtteket neveljen. Ráadásul a civil szervezetek is pozitívan számoltak be a fiatalok rájuk való hatásáról, illetve emberi kapacitást biztosíthat a Közösségi Szolgálat a szervezetek számára.

A kutatás fő korlátja, hogy kis elemszámú nem reprezentatív kérdőív kitöltő és interjúalany miatt a leírtak nem minden középiskolára és civil szervezetre tekinthetőek igaznak. A megkérdezett pedagógusok iskolái úgy nevezett budapesti „elit gimnáziumok”, ahova jobb helyzetben lévő diákok járnak, és a tanárok (Berczelédi, 2024) szerint eleve fogékonyabbak a társadalmi problémákra. A szervezetek pedig szintén Budapesten működnek, és a diákok által könnyebben megközelíthető problémákkal foglalkoznak. Illetve mivel a Közösségi Szolgálat csak a 2016 óta érettségizőket érinti, még nem kutatható, hogy évtizedes távlatban milyen hatása van, csupán az érettségit követő legfeljebb hét-nyolc évre nézve. További kutatási lehetőségek rejlenek a minta bővítésében, diákokkal végzett fókuszcsoporthozos interjúkban, illetve meg lehetne kérdezni a civil szervezetek képviselőit, hogy különböznek-e a mostani diákok és a huszonéves önkéntesek, akik már elvégezték a Közösségi Szolgálatot, azoktól a korosztályoktól, akik még nem végezték el.

Hivatkozásjegyzék

2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről (2011). Letöltés helye: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100190.tv>, letöltés ideje: 2023.07.02.

Adománytaxi (2024): Visszajelző dokumentumok középiskolás résztvevőktől a Közösségi Szolgálatként végzett tevékenységükről.

Aspektus Csoport (2023): Kérdőív eredmények. Letöltés helye: <https://www.aspektus.hu/2023/12/19/kerdoiv-eredmenyek/>, letöltés ideje: 2024.04.10.

Bartal A. M. (2023): Kihívás és/vagy lehetőség? – Szakirodalmi ajánlások az epizodikus önkéntesek toborzásához, foglalkoztatásához és megtartásához. Önkéntes szemle, 3. évfolyam, 1. szám, 130-148. oldal, letöltés helye: <https://www.onkentesszemle.hu/2023-3-evfolyam-1-szam-onkentes-szemle/>, letöltés ideje: 2023.06.06.

Bodó M. (2014): A közösségi szolgálat 2011-es bevezetése és tanulságai. Új pedagógiai szemle, 64. évfolyam, 3-4. szám, 47-68. oldal, letöltés helye: <https://epa.oszk.hu/html/vgi/kardexlap.phtml?id=35>, letöltés ideje: 2023.06.07.

Czike K. & Kuti É. (2006): Önkéntesség, jótekonyság, társadalmi integráció. Nonprofit Kutatócsoport és Önkéntes Központ Alapítvány. Budapest

Flash Eurobarometer (2021): European Parliament Youth Survey. Letöltés helye: <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/files/be-heard/eurobarometer/2021/youth-survey-2021/report.pdf>, Letöltés ideje: 2024.03.07.

Gyorgyovich M. (2023): A 15-29 éves önkéntes fiatalok jellemzői és néhány megjegyzés az adatfelvételi módszertanokról. Önkéntes szemle, 3. évfolyam, 1. szám, 3-24. oldal, letöltés helye: <https://www.onkentesszemle.hu/2023-3-evfolyam-1-szam-onkentes-szemle/>, letöltés ideje: 2023.06.06.

Király G, Dén-Nagy I, Géring Zs. & Nagy B. (2014): Kevert módszertani megközelítések. Elméleti és módszertani alapok. Kultúra és közösség, IV. folyam, V. évf. II. szám, 95-104. old.

KSH (2023): Az oktatás főbb, hosszú idősoros adatai. Letöltés helye: https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0001.html, letöltés ideje: 2024.04.14.

Markos V. (2016): Közösségi szolgálat vagy önkéntesség? Educatio, 25. évfolyam, 3. szám, 444-450. oldal, letöltés helye: http://edu-online.eu/hu/educatio_reszletes.php?id=115, letöltés ideje: 2023.06.05.

Markos V. (2021): Kik a nyertesei az Iskolai Közösségi Szolgálatnak? – Az Iskolai Közösségi Szolgálat iránti pozitív attitűdöket befolyásoló tényezők vizsgálata. Önkéntes szemle, 1. évfolyam, 1. szám, 69-82. oldal, letöltés helye: <https://www.onkentesszemle.hu/elsoevfolyam-elsoszam/>, letöltés ideje: 2023.06.07.

Maxwell, J. A. (2008): Designing a qualitative study. Qualitative research, 2008/1. Letöltés helye: <https://doi.org/10.4135/9781483348858>

Nemzeti Önkéntes Stratégia, 2012-2020. (2012)

Oktatási Hivatal (n.d.): Iskolai Közösségi Szolgálat GYIK. Letöltés helye: https://www.oktatas.hu/kozneveles/iskolai_kozossegi_szolgalat/gyik, letöltés ideje: 2024.03.08.

Vályi R (2018): A legfontosabb változás – The most significant change. Párbeszéd, 5. évf, 4. szám. Letöltés helye: DOI:[10.29376/parbeszed/2018/4/8](https://doi.org/10.29376/parbeszed/2018/4/8)

Vas É. (2023): Az ifjúsági önkéntesség új trendjei. Önkéntes szemle, 3. évfolyam, 1. szám, 155-159. oldal, letöltés helye: <https://www.onkentesszemle.hu/2023-3-evfolyam-1-szam-onkentesszemle/>, letöltés ideje: 2023.06.06.

Készített interjúk:

Berczelédi Réka, Iskolai Közösségi Szolgálatért felelős tanár, Budapest V. Kerületi Eötvös József Gimnázium, 2024.02.06.

Bogdán Krisztina, Iskolai Közösségi Szolgálatért felelős tanár, ELTE Trefort Ágoston Gyakorló Gimnázium, 2024.02.16.

Kékesi Alexandra, Adománytaxi Alapítvány, 2024.02.23.

Szilveszter Áron, BAGázs Közhasznú Egyesület, 2024.03.21.

Tóthné Almássy Monika, KórházSuli Alapítvány, 2024.02.07.

Melléklet

1. Melléklet: Készített interjú vázlata az Iskolai Közösségi Szolgálatért felelős tanárokkal

Interjúalanyok:

Berczelédi Réka, Budapest V. Kerületi Eötvös József Gimnázium, 2024.02.06.

Bogdán Krisztina, ELTE Trefort Ágoston Gyakorló Gimnázium, 2024.02.16.

Az interjú készítésekor az előre meghatározott kérdéseket a félig strukturált interjú formájában az interjú során alakítottam.

Bemutatkozás

- Hogyan indult az iskolában az IKSz, hogyan találkozott vele?
- Mekkora szerepet vállalt az iskola az IKSz szervezésében?
- Van kapcsolatuk fogadó szervezetekkel?

Most significant change

- Ön szerint mi a legnagyobb hatása, milyen változást hozott az Iskolai Közösségi Szolgálat?
- Mi a legnagyobb hatása az iskolára/tanárookra?
- Mi a legnagyobb hatása a diákokra?
- Mi a legnagyobb hatása a fogadó szervezetekre?
- Van más, akire hatással van?

Céljai

- Ön szerint miért vezették be az Iskolai Közösségi Szolgálatot, mik a céljai?
- Mennyiben érte el az Iskolai Közösségi Szolgálat a célját? (a fent említett)

Tapasztalatok

- Hogyan szokták értékelni az IKSz-es tapasztalatokat? (Van utólagos feldolgozás?)
- Miről szoktak tipikusan beszámolni a diákok, milyen élményeik vannak?
- Milyen a hozzáállásuk, ez hogyan szokott változni?
- Vannak sikertörténetek? Mit tekintünk sikertörténetnek?
- Van, ahol kevésbé sikerül az együttműködés? Min múlik ez?
- Jellemzően milyen szervezeteknél önkénteskednek?
- Hány szervezetnél önkénteskedik az átlagos diák? Időben mennyire elszórva?

- Maradnak az 50 óra letelte után is?
- Miről szoktak tipikusan beszámolni a fogadó szervezetek? Velük van kapcsolata?
- Hogy lehetne még többet kihozni belőle?

Fiatalok önkéntessége

- Ön szerint hogyan változott a fiatalok önkénteskedése (többet, hozzáállás, hajlandóság, stb) az Iskolai Közösségi Szolgálat miatt?

2. Melléklet: Készített interjú vázlata a fogadó szervezetek képviselőivel

Interjúalanyok:

Kékesi Alexandra, Adománytaxi Alapítvány, 2024.02.23.

Szilveszter Áron, BAGázs Közhasznú Egyesület, 2024.03.21.

Tóthné Almássy Monika, KórházSuli Alapítvány, 2024.02.07.

Az interjú készítésekor az előre meghatározott kérdéseket a félig strukturált interjú formájában az interjú során alakítottam.

Bemutakozás

- Bemutatná röviden a szervezetet és a saját szerepét?
- Hogy alakult az önkéntesség a szervezetnél, hogy jöttek az IKSzesek, milyen szerepet játszanak a szervezetben, milyen kapcsolatban más önkéntesekkel
- Különböznek-e az IKSzesek más önkéntesektől?
- Mit csinálnak az IKSzesek a szervezetnél?

Most significant change

- Ön szerint mi a legnagyobb hatása, milyen változást hozott az Iskolai Közösségi Szolgálat?
- Mi a legnagyobb hatása a fogadó szervezetre, munkatársakra?
- Ön szerint mi a legnagyobb hatása a diákokra?
- Van más, akire hatással van?

Céljai

- Ön szerint mi a célja az Iskolai Közösségi Szolgálatnak?

- Mennyiben érte el az Iskolai Közösségi Szolgálat a célját? (a fent említett)

Tapasztalatok

- Milyen feladatokat tudnak adni a diákoknak?
- Mennyire találkoznak a diákok célcsoporttal/kedvezményezettekkel?
- Milyen a hozzáállásuk, ez hogyan szokott változni?
- Milyen élmény ez a diákoknak? (Ön mennyire van ezzel tisztában?)
- Vannak sikertörténetek? Mit tekintünk sikertörténetnek?
- Van, ahol kevésbé sikerül az együttműködés? Min múlik ez?
- Milyen hosszan önkénteskedik az átlagos diák?
- Egy helyen gyűjtik össze az 50 órát? Van, aki marad az 50 óra letelte után is? Miért (nem)?
- Milyen szerepe van az iskolának a folyamatban?

Fiatalok önkéntessége

- Ön szerint hogyan változott a fiatalok önkénteskedése (többet, hozzáállás, hajlandóság, stb) az Iskolai Közösségi Szolgálat miatt?

3. Melléklet: Iskolai Közösségi Szolgálatot végzett fiatalokkal készített kérdőív kérdései

A kérdőív kérdései:

1. Jelenleg középiskolába jársz? (Igen – Nem)
2. Érettségid éve:
3. Középiskolád helyszíne: (Budapest – Megyeszékhely – Város – Község vagy falu)
4. Nemed (Fiú – Lány)
5. Elvégezted az 50 óra Iskolai Közösségi Szolgálatot? (Igen – Nem)
6. Ha nem, miért nem?
7. Ha igen, hol végezted?
8. Milyen szervezeteknél vagy helyszíneken végeztél Iskolai Közösségi Szolgálatot az alábbiak közül? (Egyesületnél, alapítványnál stb. – Saját iskolám eseményén – Sportrendezvényen – Más iskolában vagy óvodában – Múzeumban, könyvtárban, kulturális intézményben – Egyéb)

9. Holt találtál rá az Iskolai Közösségi Szolgálatod helyszínére? (Iskolai Közösségi Szolgálatért felelős tanárom ajánlotta – Más tanárom ajánlotta – Az iskola, vagy ezzel foglalkozó iskolán belüli szervezet ajánlotta – Oda mentem, ahol a barátaim is végezték – Szüleim segítségével – Más ismerősön keresztül – Saját magam kerestem – Egyéb)
10. Akkor is csináltál volna ilyesmit, ha nincs kötelező 50 óra? (Igen – Talán – Nem)
11. Mennyire volt jó élmény számodra az Iskolai Közösségi Szolgálat? (1-től 5-ig)
12. Mi volt a legjobb élményed az Iskolai Közösségi Szolgálat kapcsán?
13. Mi volt a legrosszabb élményed az Iskolai Közösségi Szolgálat kapcsán?
14. Teljesítettél úgy órákat, hogy semmit sem kellett érte tenned? (Igen – Nem)
15. Ha igen, mennyit (1-50 óra)
16. Volt olyan alkalom, amikor megbeszéltétek az Iskolai Közösségi Szolgálaton tapasztaltakat az iskolában? Ha igen, milyen formában? (Nem volt – Osztállyal, osztályfőnökkel – Kiscsoportban osztályfőnöki órán – Szakemberrel – Iskolai Közösségi Szolgálatért felelős tanárral – Egyéb)
17. Mit tanultál az Iskolai Közösségi Szolgálat során?
18. Hogyan lehetett volna jobb az Iskolai Közösségi Szolgálat?
19. Önkénteskedtél az Iskolai Közösségi Szolgálat elvégzése óta? (Igen – Nem)
20. Ha igen, hatással voltak erre a döntésre az Iskolai Közösségi Szolgálat során szerzett élmények? (Igen – Részben – Nem)
21. Ha nem, hatással voltak erre a döntésre az Iskolai Közösségi Szolgálat során szerzett élmények? (Igen – Részben – Nem)
22. Mennyire értesz egyet a következő állítással? Az Iskolai Közösségi Szolgálat hatására máshol is önkénteskedtem vagy önkénteskedni fogok. (1-től 7-ig)
23. Mennyire értesz egyet a következő állítással? Az Iskolai Közösségi Szolgálat hozzájárult ahhoz, ahogy ma az önkéntességről gondolkodom. (1-től 7-ig)
24. Mennyire értesz egyet a következő állítással? Az Iskolai Közösségi Szolgálatra jó emlékként tekintek vissza. (1-től 7-ig)
25. Mennyire értesz egyet a következő állítással? Az Iskolai Közösségi Szolgálat hozzájárult a személyiségem fejlődéséhez, alakulásához. (1-től 7-ig)